

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Сучасні підходи
в економіці, фінансах
та управлінні

**EASTERN EUROPEAN
CENTER FOR SCIENTIFIC
RESEARCH**

Міжнародна науково-
практична конференція

**Сучасні підходи
в економіці, фінансах
та управлінні**

Матеріали

25 червня 2021 р.

м. Одеса

УДК 33

Сучасні підходи в економіці, фінансах та управлінні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 25 червня 2021 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. 51 с.

У збірнику представлені тези доповідей, оприлюднені на Міжнародній науково-практичній конференції “Сучасні підходи в економіці, фінансах та управлінні”, яка була проведена Східноєвропейським центром наукових досліджень 25 червня 2021 р.

Збірник розрахований на вчених, викладачів, докторантів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, представників державних органів влади та місцевого самоврядування, представників підприємницьких структур і широкий читацький загал.

Робочі мови конференції: українська та російська.

Видається в авторській редакції

Матеріали збірника подаються в авторській редакції та друкуються мовою оригіналу. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наведених фактів, власних імен, географічних назв, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Відповідно до Закону України “Про авторське право і суміжні права”, при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов’язковим.

**Research
Europe.org**

**EASTERN EUROPEAN
CENTER FOR SCIENTIFIC
RESEARCH**

© Колектив авторів, 2021

© Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021

© Research Europe, 2021

Офіційний сайт: researcheurope.org

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА

Пізняк Т. І.

Роль агрохолдингів в управлінні процесом трудової міграції з сільських територій в Україні.....6

Фісуненко Н. О.

Особливості антимонополістичної політики зарубіжних країн.....8

Чернець В. С.

Методика оцінки конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств.....10

Швець Ф. Д.

Зовнішня торгівля України з країнами ЄС в умовах макроекономічної нестабільності.....12

СЕКЦІЯ 2. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

Гавриленко О. М.

Вдосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління витратами на комунальних підприємствах теплоенергетики.....16

Діденко А. В.

Особливості обліку і контролю безготівкових розрахунків в об'єднаннях співвласників багатоквартирних будинків.....18

Доценко Ю. О.

Обліково-аналітичне забезпечення управління власним капіталом банків.....20

Сук П. Л.

Способи розрахунку прямолінійного методу амортизації малоцінних необоротних матеріальних активів.....22

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Дем'янчук О. І.

Роль фондового ринку в економіці країни та новий вектор його розвитку в Україні.....26

Толкачев В. А.

Роль и сущность финансов для предприятий в стремительно развивающемся рыночной экономике.....31

Хорошко М. Д.

Важность страхования для предпринимательства.....33

Шугаєва В. А., Матвійчук В. І.

Основні напрями підвищення конкурентоспроможності страхової компанії.....35

СЕКЦІЯ 4. ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА**Кофман В. Ю.**Оцінка стану курортно-рекреаційної галузі
України в контексті євроінтеграції.....38**Матвеева В. П.**Определение основных факторов, сдерживающих
развитие туризма в Беларуси.....40**Ткаченко В. Д.**Передумови та причини важливості розвитку
сільського зеленого туризму в Україні.....42**СЕКЦІЯ 5. ПЕДАГОГІКА****Наконечна А. М.**Формування ціннісних понять про добро і зло в сприйнятті
роману Е. Берджеса "Механічний апельсин".....46**Шевченко А. П.**Місце соціальної педагогіки як науки для
сучасного українського суспільства.....47**Яковлева А. М.**Освіта дорослих як невід'ємна частина
розвитку неформальної освіти.....49

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА

УДК 314.72

JEL Classification: R23

Пізняк Т. І.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки та підприємництва,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

РОЛЬ АГРОХОЛДИНГІВ В УПРАВЛІННІ ПРОЦЕСОМ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ З СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

Зауважимо, що у вітчизняній та зарубіжній літературі існує близько двох десятків авторських формулювань поняття “Агрохолдинг”. Наведемо лише деякі з них, які доповнюють одне одного. В. Андрійчук [1] розглядає агрохолдинги як результат капіталізації та економічної концентрації, а їхньою особливою рисою вважає здійснення управління головною великою компанією та втрату прав юридичної особи всіма іншими підприємствами, що увійшли до її складу, з подальшим їхнім перетворенням у структурні підрозділи.

Так, С. Дем’яненко та А. Кузнєцова розкривають сутність агрохолдингів через специфічну форму володіння акціонерним капіталом, за якої материнська компанія, володіючи контрольним пакетом акцій інших підприємств, здійснює управління та контроль за їх діяльністю і завдяки цьому об’єднує їх в єдину організаційну структуру з відповідними цілями і місією [2]. О. Єранкін під агрохолдингами розуміє узагальнене поняття, що характеризує принципово новий тип учасника аграрного виробництва або агробізнесу, який відзначається максимальним використанням капіталістичного типу виробництва або перенесенням досвіду такої діяльності з інших сфер економіки в агробізнес і ґрунтується на капіталізації бізнесу, залученні інвестицій та завоюванні максимально можливої ніші на ринку [3].

Дослідження економічних аспектів діяльності агрохолдингів розкривають такі притаманні їм характеристики:

1. Значна інвестиційна привабливість більшості агрохолдингів (майже всі компанії є активними гравцями на провідних фондових біржах світу, де вони завдяки залученню понад 9 млрд грн інвестицій вміло використовують можливості IPO та депозитарних розписок).

2. Висока привабливість агрохолдингів у плані їх кредитування комерційними банками порівняно із сільськогосподарськими товаровиробниками інших організаційно правових форм господарювання завдяки наявності ліквідного заставного майна.

3. Можливість для дочірніх компаній отримувати від материнської компанії.

4. Пільгове кредитування.

5. Замкнутий цикл виробництва та переробки сільськогосподарської продукції у більшості агрохолдингів, що дозволяє одержувати додану вартість, яка створюється у продуктовому ланцюжку.

6. Доступність для агрохолдингів зарубіжних ринків збуту сільськогосподарської продукції; монополізація ними всієї інфраструктури аграрного ринку.

До негативних наслідків діяльності агрохолдингів можна віднести:

1. Гіперкапіталізацію земельних банків агрохолдингів, яка може призвести до того, що сільські жителі втратять контроль над більшістю родючих земель сільськогосподарського призначення.

2. Зростання рівня безробіття серед сільських жителів у зв'язку з витісненням трудомістких видів сільськогосподарської продукції, переходом на моно виробництво і використання вузькопрофільної сільськогосподарської техніки.

3. Зубожіння сільського населення, розвиток міграційних процесів та вимирання сільських територій.

4. Ущільнення ґрунтів та руйнацію транспортної інфраструктури сільських територій через використання високотонажної техніки, що призводить до окислення земель сільськогосподарського призначення.

5. Недотримання екологізберігаючих агротехнологій і вимог щодо відновлення лісосмуг, що спричиняє вітрову ерозію ґрунтів, погіршує структуру орних земель та знижує біологічний і економічний потенціали сільських територій, адже якісна земля – їх основний ресурс.

6. Відмову більшості агрохолдингів від розвитку тваринницької галузі, що призводить до вимушеної заміни органічних добрив на мінеральні, внаслідок чого в ґрунт потрапляє ряд небезпечних речовин, які забруднюють водні ресурси сільських територій.

7. Використання отрутохімікатів та пестицидів, що впливає на екологію сільських територій.

8. Недотримання сівозмін, раціональної структури посівів та заходи щодо меліорації земель, що спричиняє виснаження земельних ділянок, які згодом, як показує практика латиноамериканського “латифундизму”, не зможуть використовуватися за прямим призначенням, і загрожує продовольчій безпеці країни.

9. Неконтрольоване використання ГМО у виробництві сільськогосподарської продукції, яке викликає тривогу і вимагає додаткових досліджень у сфері їх виявлення та можливого впливу на навколишнє середовище і людину.

10. Монополізацію сільськогосподарської галузі, яка дозволяє кільком корпоративним власникам диктувати ціни на основні продукти харчування, що також загрожує продовольчій безпеці країни.

Крім того, після скасування мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення великі площі українських земель можуть опинитись у власності іноземних компаній, оскільки майже всі агрохолдинги, що функціонують на території України, розмістили значну кількість своїх акцій на основних міжнародних фондових біржах, а самі компанії зареєстровані за кордоном,

зокрема в офшорних зонах. З огляду на це, українські села разом з їх жителями ризикують залишитися без сільських територій, що знаходяться за межами населених пунктів, сам на сам з проблемами екології, недосконалою інфраструктурою, безробіттям тощо.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: державний та економічний контроль за розвитком. Ніжин : АспектПоліграф, 2017. С. 47.
2. Дем'яненко С. І., Кузнецова А. В. Агрохолдинги в Україні: це добре чи погано? (Німецько-український аграрний діалог). Київ : Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2018. 85 с.
3. Єранкін О. О. Маркетинг в АПК України в умовах глобалізації. Київ : КНЕУ, 2019. 104 с.

УДК 338.23

JEL Classification: L44

Фісуненко Н. О.,
канд. екон. наук,
доцент кафедри аналітичної
економіки та менеджменту,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ АНТИМОНОПОЛІСТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Довідник Бейкера Маккензі у 2015 році про азійсько-тихоокеанське право з питань антимонопольного законодавства та конкуренції містить зведення коментарів до законодавства про конкуренцію з 13 правового азійсько-тихоокеанського регіону. З часу виходу першого путівника у 2013 році, країни Азії, що розвиваються та розвиваються, продовжують вносити зміни до свого законодавства про конкуренцію в міру розвитку місцевих та світових ринків. Зрілі юрисдикції законодавства про конкуренцію, такі як Австралія та Японія, переглянули та додали поправки, тоді як інші юрисдикції, що формуються в азійсько-тихоокеанському регіоні, з точки зору законодавства про конкуренцію, такі як Філіппіни, Нова Зеландія та Таїланд, серед іншого, подали нову політику та поправки, що забороняють антиконкурентну діяльність, практики на відповідних ринках. Зі всіма

цими реформами місцевий та світовий бізнес старанніше стежать за цим розвитком та дізнаються про нові правила конкуренції в азійсько-тихоокеанському регіоні. Усі ці розробки висвітлено у цьому посібнику. Хоча ми докладали максимум зусиль для забезпечення валюти та точності на момент публікації, закони та нормативні акти часто можуть змінюватися в короткі терміни [1, с. 95].

Закон про конкуренцію та споживачів управляється та застосовується Австралійською комісією з питань конкуренції та споживачів (АССС). АССС має широкі повноваження щодо розслідування антиконкурентної поведінки, включаючи повноваження вимагати від осіб надання інформації, пред'явлення документів та участі в експертизі. АССС також має повноваження отримувати ордери на обшук. На додаток до ролі розслідування та забезпечення виконання, АССС має обов'язки щодо дозволів на злиття та надання дозволів та повідомлень, що передбачають звільнення від певних заборон. Якщо АССС вважає, що мало місце порушення статті IV Закону про конкуренцію та споживачів, він може звернутися до Федерального суду Австралії з проханням про стягнення штрафних санкцій та інших засобів проти основного контрагента та інших осіб, які беруть участь у порушенні. У лютому 2014 року АССС видала нову Політику щодо дотримання та забезпечення дотримання. Згідно з цією політикою, ключові інструменти правозастосування АССС включають освітні кампанії, добровільні кодекси та схеми саморегулювання в галузі, адміністративні постанови, де це можливо, повідомлення про порушення, підрозділи 87В, що застосовуються до суду, співпраця з іншими установами та судові розгляди, де це доречно. Політика дотримання та забезпечення дотримання також окреслює ключові пріоритети законодавства про конкуренцію АССС, які включають поведінку картелів та міжнародні картелі, до яких беруть участь суб'єкти господарювання, що ведуть бізнес в Австралії; антиконкурентні угоди; зловживання ринковою владою; та інші питання, які можуть (або потенційно можуть зашкодити) конкурентному процесу або призвести до широкої шкоди для споживачів.

Антимонопольний закон забороняє багато видів угод та актів "ділових осіб". Суб'єктами господарювання є будь-яка фізична або юридична особа, яка зареєстрована в Індонезії або здійснює бізнес в Індонезії. Деякі з цих актів та угод самі по собі є незаконними, тобто незаконність передбачуваного акту чи угоди залежить виключно від того, чи відповідає воно визначенню заборони. Інші є кваліфікованими заборонами, що означає, що акти чи угоди заборонені лише у тому випадку, якщо вони можуть спричинити монополістичну практику або недобросовісну конкуренцію.

Філіппіни мають загальне антимонопольне законодавство, яке забороняє недобросовісну конкуренцію, а також домовленості та комбінації, спрямовані на обмеження торгівлі або штучне запобігання вільній конкуренції на ринку. Існують також закони, які регулюють конкретні галузі та домовленості, і які забороняють конкретні дії, такі як фіксація цін, незаконні комбінації,

накопичення, прибуток, зв'язування, координація, зловживання ринковою владою, хижацька поведінка та інші домовленості в таких галузях. Однак на Філіппінах ще немає універсального або добре розвинуеного збірника антимонопольного законодавства [1, с. 97].

Таким чином, нашим правотворцям потрібно творити закон в наданому курсі, беручи до уваги досвід закордонних країн, крім того, створити власні способи вирішення зі застосуванням монопольних умов, крім того втримання та застереження утворення монополій.

Список використаних джерел

1. Келічавий А. В. Монополія у системі конкурентних відносин. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 1. С. 93 – 96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2016_1_23.

УДК 339.137.2

JEL Classification: L19

Чернець В. С.,
здобувач вищої освіти,
Університет “Україна”, м. Київ

МЕТОДИКА ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогоднішній день вченими-економістами розроблено цілу низку методів оцінки конкурентоспроможності підприємства, які сформовані в окремі групи або ж класифікуються за окремими критеріями. Визначення конкурентоспроможності підприємства здійснюється за двома основними напрямками – з використанням якісних та кількісних методів оцінки. Не зважаючи на достатньо різноманітні підходи до класифікації методів, нами запропоновано для оцінки конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств використати кількісний підхід Шапурової О. О. [1]. Та, оскільки, підприємства лісової галузі є унікальними з точки зору їх комплексної направленості (врахування в діяльності економічних, соціальних та екологічних пріоритетів) та інших особливостей, вважаємо доповнити перелік показників, що впливають на рівень їх конкурентоспроможності.

Так, Шапурова О. О. в своїй методиці оцінки використовує такий перелік індикаторів (показників):

- ресурсний потенціал (сума основних та оборотних засобів і річний фонд оплати праці);
- товарна продукція (чистий дохід від реалізації);
- мотивація праці (річний фонд оплати праці – пропонується показник середньомісячної заробітної плати);
- ефективність виробництва (показник рентабельності діяльності).

На нашу думку необхідно доповнити цей перелік індикаторів ще додатковими, зокрема:

- конкурентним потенціалом підприємства, зокрема показником продуктивності праці;
- фінансовим станом підприємства, зокрема коефіцієнтом забезпеченості фінансових зобов'язань активами.

У випадку збільшення кількості оціночних показників розширюється базис для проведення інтегральної оцінки конкурентоспроможності, а тому унеможлиблюється ризик впливу випадкових значень на підсумковий результат.

Використовуючи зазначені методичні підходи, можливо здійснити оцінку критеріїв конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств, наприклад, Житомирського обласного управління лісового та мисливського господарства (далі – ЖОУЛМГ) за 2019 рік. Для оцінки необхідно, по-перше, здійснити розподіл значення кожного показника на три інтервали (можна і більш деталізовано), використовуючи максимальну і мінімальну величину відповідного показника. В результаті проведених розрахунків отримаємо такі інтервали для кожного із наведених показників:

- ресурсний потенціал $(129920 - 22273) / 3 = 35882,3$ тис. грн;
- товарна продукція $(180815 - 24871) / 3 = 51981,3$ тис. грн;
- мотивація праці $(12307,4 - 7713,4) / 3 = 1531,3$ грн;
- ефективність виробництва $(5,5 - 0,1) / 3 = 1,8$ %;
- конкурентний потенціал $(732,5 - 241,9) / 3 = 163,5$ тис. грн /особу;
- фінансовий стан $(0,95 - 0,25) / 3 = 0,23$ частки.

Отримавши розрахунковий інтервал для всіх показників, необхідно здійснити групування підприємств та присвоєння їм відповідних балів. На основі проведених розрахунків можна здійснити ранжування лісгосподарських підприємств ЖОУЛМГ, сумуючи відповідні бали за всіма досліджуваними показниками. Таким чином, отримавши інтегральний бал, визначається рівень конкурентоспроможності кожного підприємства.

Запропоновані методичні рекомендації є достатньо практичними і об'єктивними, оскільки основані на кількісній оцінці фінансових результатів діяльності та балансових показниках лісгосподарських підприємств. З іншого боку, всі досліджувані показники, апріорі, прийнято вважати рівнозначними, тобто такими, що однаково впливають на рівень конкурентоспроможності лісгосподарських підприємств. Звичайно, такий підхід можна вважати релевантним, оскільки всі суб'єкти господарювання розташовані в одній природно-кліматичній зоні – Полісся. Та, навіть, при однакових природно-кліматичних та ґрунтових умовах слід відзначити ще декілька важливих, на

наш погляд, об’єктивних чинників, що обумовлюють зміцнення (зниження) конкурентоспроможності лісогосподарського підприємства, зокрема:

- площа земель лісогосподарського призначення, в тому числі вкрита лісовою рослинністю;
- наявність цінних корінних порід (хвойних чи твердолистяних);
- вікова структура лісових насаджень;
- площа територій підприємств, віднесених до природоохоронних чи захисних категорій.

На наш погляд, головною перевагою запропонованої удосконаленої методики оцінки конкурентоспроможності лісогосподарських підприємств є практичність при її здійсненні (доступність вихідних даних для розрахунків) та відсутність суб’єктивізму, що спостерігається при застосуванні якісних характеристик на основі експертних оцінювань.

Список використаних джерел

1. Шапурова О. О. Методи оцінки конкурентоспроможності промислових підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон : Видавництво “Херсонський державний університет”. Вип. 31. 2018. С. 152 – 155.

УДК 339.5

JEL Classification: P45

Швець Ф. Д.,

канд. техн. наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту,

Національний університет водного

господарства та природокористування, м. Рівне

ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Впродовж останніх років в українській економіці відбуваються значні зміни, пов’язані передусім з ринковою трансформацією економіки та зміною зовнішнього вектору держави, що безпосередньо вплинуло на сферу зовнішньоекономічної діяльності України.

Посилення інтеграційних процесів України у світове господарство відбулося після виходу України 2018 року із співдружності незалежних держав (СНД), що значно активізувало зовнішньоекономічну діяльність підприємств та розвиток вітчизняного господарства в цілому. Лібералізація

зовнішньоекономічних зв'язків зумовила виникнення цілої низки проблем, серед яких однією з найважливіших вважається недосконалість моделі зовнішньої торгівлі України та структури її експорту. Національний експорт за тридцять років незалежності так і залишається спрямованим на сировинний розвиток економіки, на експорт найбільш ліквідної продукції – переважно товарів з низьким ступенем обробки та незначною часткою у зовнішньоторговому обороті високотехнологічної продукції з високим вмістом доданої вартості, що максимізує прибуток тільки окремих експортерів та чиновників і стримує економічне зростання України та повноцінне використання її експортного потенціалу.

Саме зараз, в період військової агресії Росії проти України, розвиток експортного потенціалу України має стати основою зовнішньоекономічної діяльності і каталізатором зростання економічного потенціалу держави. Більш активна участь України у європейському (світовому) економічному просторі спонукає наші підприємства, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність до висококонкурентної боротьби.

Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році Україна зобов'язана впроваджувати європейські технічні стандарти, що в результаті має суттєво вплинути на якість продукції національних виробників, їх конкурентоспроможність та відповідно, зростання економічного потенціалу країни. А Угода про Поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та Європейським Союзом (діє з 1 січня 2016 року) передбачає охоплення основних сфер й галузей економіки країни і за умови успішної реалізації суттєво наблизить економічну систему України до економічної системи Європейського союзу на основі взаємної лібералізації руху товарів, капіталів та послуг, а також гармонізації значної частини законодавчої бази України з нормами і практикою ЄС.

Безумовно, як показує аналіз статистичних даних [1] (табл. 1), ці зміни позначилися на динаміці географічної структури експорту та імпорту України з регіонами, зокрема із ЄС: починаючи з 2014 р. відбувалося суттєве зростання питомої ваги ЄС як в експорті (з 29 % до 35,2 % у 2020 р.), так і в імпорті товарів (з 35,8 % до 44,6 % у 2020 р.).

Таблиця 1

Динаміка розподілу зовнішньої торгівлі товарами та послугами України за географічними регіонами, млн дол. США

Регіони	Роки							Темп зростання 2014/2020, %
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Експорт товарів та послуг, всього	65436	47862	46008	53944	59177	63556	60673	92,7
Країни ЄС	18948	14357	14752	18875	21960	23611	21341	112,6
Азія	16835	13721	13113	14534	15951	17503	20241	120,2
Російська Федерація	13890	7585	6461	7147	6790	6341	4997	36,0
Африка	5295	3934	4010	4213	4260	5153	4193	79,2

Продовж. табл. 1

США	1740	1546	1692	2392	3057	3440	3840	220,7
Австралія і Океанія	93	110	58	54	76	111	119	128,0
Імпорт товарів та послуг, всього	70042	50224	52461	62688	70555	76067	62463	89,2
Країни ЄС	25059	19487	22021	26492	29963	32687	27881	111,3
Азія	11417	7953	9952	11771	14652	17602	16005	140,2
Російська Федерація	14425	8777	6153	8249	9137	7844	4893	33,9
Африка	803	671	659	805	880	1102	841	104,7
США	2352	2074	2365	3148	3452	3796	3479	147,9
Австралія і Океанія	186	167	120	143	68	117	45	24,2

Джерело: [1].

В абсолютному вимірі з 2014 по 2020 роки український експорт (імпорт) товарів та послуг до країн ЄС зростає найбільшими темпами порівняно з іншими регіонами, що вказує на переорієнтацію вітчизняних виробників на європейський ринок.

З огляду на це, важливим питанням на даний час є товарна структура експорту й імпорту між Україною та ЄС. У топ-п'ятірку товарів, що експортуються з України до ЄС входять: продукція АПК; чорні метали; електричні машини; руди, шлаки; деревина і вироби з деревини, тобто низько технологічна продукція. На противагу експортним тенденціям у структурі імпорту в 2020 р. Україна збільшила частку високотехнологічних товарів. Так, у імпорті з ЄС до України домінують такі товарні категорії як: реактори ядерні, котли, машини – 13,3%; засоби наземного транспорту, крім залізничного – 11,6%; електричні машини і устаткування – 8,4%; фармацевтична продукція – 7,7%; енергетичні матеріали – 6,9%; пластмаси, полімерні матеріали – 5,7%; різноманітна хімічна продукція – 3,4%; папір та картон – 2,5% [2].

Значне зростання імпорту високотехнологічної продукції із країн ЄС до України пов'язане із вимушеним прискоренням перебудови економіки країни до стандартів ЄС, створення конкурентоздатних підприємств.

Частка України у структурі товарного експорту (імпорту) до країн ЄС знаходиться у межах одного відсотка, що дозволяє зробити висновок про нереалізований експортний (імпортний) потенціал та перспективу нарощування співпраці в даному регіоні.

Отже, проведений аналіз дає змогу стверджувати, що експортний потенціал України є далеким від оптимального. Поки що не відчувається суттєвих результатів від зміни вектору в зовнішньоекономічній діяльності Схід/Захід (країни СНД/країни ЄС). Адже незважаючи на нарощування експорту до країн ЄС, його структура залишається переважно сировинною й низько технологічною, що спричиняє певні ризики внаслідок цінових і

кон'юнктурних коливань. А негативне загальне сальдо в зовнішній торгівлі протягом всього досліджуваного періоду несприятливо впливає на платіжний баланс країни та зростання її економічного потенціалу.

Дієвою складовою ефективного розвитку експортного потенціалу українських підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність має стати активна політика експортного виробництва. З огляду на стратегічну перспективу, це найефективніша модель функціонування національної економіки. Саме експортний потенціал держави сьогодні має стати її стабілізаційним фактором та головним джерелом накопичення валютних резервів для структурної перебудови національної економіки.

Для сприяння нарощуванню обсягів експорту української продукції до країн ЄС необхідно також на рівні держави лобювати збільшення розміру квот, відстоювати інтереси українських експортерів продукції в інституціях ЄС, притримуватись зменшення поставок некритичного імпорту. Підприємства-експортери і держава мають стати надійними партнерами та спільно відстоювати національні інтереси на зовнішніх ринках.

Список використаних джерел

1. Керівництво з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції (КПББ). URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Tov_y.pdf.
2. Співробітництво між Україною та Європейським Союзом. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobotnictvo-ukrayina-yes/pokazniki-torgovelnno-ekonomichnogo-spivrob>.

СЕКЦІЯ 2. ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 657.1

JEL Classification: M41

Гавриленко О. М.,
здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова, м. Харків

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКОВО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКИ

Відмінною особливістю українського ринку постачання теплової енергії є високий ступінь централізації і відсутність конкурентних відносин. Характерною рисою підприємств теплостачання є те, що вони не виробляють продукції матеріалізованої в предметах зовнішнього світу. Їх діяльність спрямована на надання населенню послуг.

Управління витратами є складовою розвитку підприємств теплоенергетики, оскільки витрати впливають не тільки на собівартість продукції та її ціну, а й на господарську діяльність загалом. Витрати в кінцевому підсумку формують розмір тарифу на послуги з централізованого опалення, що впливає на рівень життя споживачів.

Дослідженням питання управління витратами займалися такі науковці: С. Голов, А. Градов, М. Грещак, І. Давидович, К. Друрі, Н. Калиновська, С. Ковтун, П. Микитюк, М. Портер, М. Федірко.

У структурі витрат підприємств теплоенергетики, значну частку займають витрати на сплату використаних паливно-енергетичних ресурсів. Але підприємства не мають можливості вплинути на вартість енергоресурсів. При цьому вартість енергоресурсів і є той фактор, який впливає на зріст витрат підприємства. Впровадження лише заходів направлених на скорочення обсягів споживання енергоресурсів, не дасть максимального результату.

Одним із напрямків підвищення ефективності діяльності підприємств теплоенергетики є оптимізація їх системи управління.

Організація ефективної роботи підприємства залежить від своєчасного отримання достовірної інформації про стан об'єкта управління. Формування такої інформації забезпечується через ведення бухгалтерського обліку.

На сьогоднішній день недостатньо просто обліковувати господарські процеси. Важливо щоб облік забезпечував можливість проведення перспективного планування, сприяв злагодженій роботі усіх рівнів управління та їх взаємозв'язку з виробництвом.

Слід звернути увагу, що на підприємствах відсутня чітка система управлінського обліку витрат. Робота побудована таким чином, що структурні підрозділи здійснюють свої функції відокремлено один від одного ще й в неповному обсязі. Незважаючи на наявність формальної ієрархії потоки робіт носять випадковий характер, який визначається конкретною ситуацією. Відсутній чіткий розподіл функціональних обов'язків та невизначені межі службових компетенцій. Виконавці не можуть прийняти рішення, тому функціональні підрозділи тонуть в узгодженнях. А враховуючи, що інтереси різних служб часом суперечливі, то це перешкоджає досягненню бажаних результатів.

Вказане призводить до наступних негативних наслідків: а) повільне виконання завдань; б) перекладання відповідальності при рішенні задач, що вимагають участі декількох підрозділів; в) низька швидкість прийняття рішень в разі відхилень від нормального ходу речей; г) мотивація персоналу, орієнтована не на досягнення кінцевого результату, а, в кращому випадку, на виконання своєї функції.

Тому структуру підприємств необхідно змінити таким чином, щоб діяльність усіх підрозділів була направлена на ефективне функціонування.

Максимального ефекту від впровадження системи управління можна досягти тільки здійснюючи комплексну оптимізацію витрат, звертаючи увагу на ті статті витрат, які хоча й не мають питомої ваги у структурі витрат але піддаються найбільшому впливу.

Вказане обумовлює необхідність впровадження нового підходу до управління витратами. Саме таким є управління за процесами, що дасть можливість установити джерела економії та максимально раціоналізувати витрати підприємства.

Впровадження системи управління витратами за процесами потребує додаткових людських ресурсів. Зазвичай на практиці в структуру підприємства вводять окремий підрозділ (відділ, департамент тощо) який займається управлінням ефективністю бізнес-процесів. Для невеликих підприємств недоцільно створювати окремий підрозділ, оскільки вказане призведе до збільшення витрат на утримання апарату управління, що суперечить цілям впровадження системи управління витратами тому в штат вводять посаду економіста-аналітика.

Запропонована система управління витратами за процесами може бути успішно застосована на підприємстві. Впровадження процесного управління витратами дасть змогу за рахунок ідентифікації та подальшої оптимізації найбільш витратоємних процесів, вивільнити кошти на впровадження заходів з енергомодернізації виробництва. Визначення центрів витрат дозволить підвищити персональну відповідальність керівників середньої ланки за

результати діяльності підрозділів. При чому за кожним центром необхідно забезпечити формування обліково-аналітичного забезпечення процесу управління.

Впровадження вищезазначених заходів дасть змогу підприємству підвищити рівень управління, визначити центри витрат, планувати їх рівень, посилити контроль за використанням матеріальних, трудових, і фінансових ресурсів та в підсумку домогтися безбиткового функціонування підприємства.

Список використаних джерел

1. Давидович І. Є. Управління витратами : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2008. 320 с.
2. Федірко М., Чумак А., Грицюк І. Теоретико-методологічні аспекти управління витратами підприємств комунальної теплоенергетики України. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2015. № 3 (157). С. 247 – 253.

УДК 657.1

JEL Classification: M41

Діденко А. В.,
здобувач вищої освіти,
Приватний вищий навчальний заклад
"Нікопольський економічний університет", м. Нікополь

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В ОБ'ЄДНАННЯХ СПІВВЛАСНИКІВ БАГАТОКВАРТИРНИХ БУДИНКІВ

Покращення фінансового стану об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, ефективність самоорганізації співвласників, підвищення якості прийнятих рішень правління об'єднань залежить від достовірності та повноти даних про рух грошових коштів.

Безготівкові розрахунки є об'єктом підвищеної уваги контролюючих органів та ревізійної комісії об'єднань, оскільки вони займають більше 90 % питомої ваги всіх розрахунків в об'єднанні.

Значимість безготівкових розрахунків в діяльності об'єднань співвласників багатоквартирних будинків потребує їх детального вивчення, встановлення стратегічних та тактичних напрямів щодо формування та використання грошових потоків, дані про які мають суттєвий вплив на забезпечення ефективності управлінського процесу.

Між об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків та підприємствами, установами й організаціями розрахунки здійснюються переважно безготівково.

Безготівкові розрахунки ведуться шляхом перерахування коштів з рахунка платника на рахунок одержувача за допомогою різних банківських операцій, що заміщають готівку в обороті. При цьому посередником при розрахунках між підприємствами й організаціями виступають відповідні установи банків. Відносини між банками і клієнтами носять договірний характер.

Проведення розрахунково-касових операцій через банк дозволяє співвласникам всебічно контролювати грошові потоки та доцільність витрат об'єднань.

Перерахування коштів з рахунку та зарахування на нього банком здійснюються на підставі розрахунково-платіжних документів. Найбільш поширеним документом, який використовують об'єднання співвласників багатоквартирних будинків є платіжне доручення. Платіжне доручення від об'єднання банк приймає до виконання за умови, що його сума не перевищує суму, яка є на рахунок платника. Договором між банком та платником може бути передбачено інший порядок приймання та виконання платіжних доручень.

Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків можуть також використовувати платіжну вимогу-доручення. Платіжна вимога-доручення це комбінований розрахунковий документ, який складається з двох частин: вимога одержувача коштів безпосередньо до платника сплатити за надану йому послугу; доручення платника своєму банку перерахувати з його рахунку суму, яка проставлена у рядку "сума до оплати".

Порівнюючи ці два платіжні документи, перевагу слід таки віддати платіжному дорученню. Це пов'язано із тим, що платіжне доручення має універсальний характер, просте в заповненні, використовується в розрахунках за різними платежами, має значну швидкість і простоту виконання платіжної операції, своєрідна гарантія одержувачу оперативного отримання коштів.

Для відображення в системі рахунків безготівкових операцій, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків використовують рахунок 31 "Рахунки в банках". Рахунок створений для того, щоб грошові кошти, розміщені на рахунках в банку, могли бути використані для здійснення різного роду операцій. Кореспонденція рахунку 31 для об'єднань співвласників багатоквартирних будинків є типовою.

Контроль безготівкових коштів - це перевірка наявності грошей, які знаходяться в розпорядженні об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, рух яких відображений в документах. Така перевірка перш за все здійснюється безпосередньо самими співвласниками (ревізійні комісії), а також Державною Казначейською службою України (якщо на рахунки заходять бюджетні кошти у вигляді співфінансувань); податковою адміністрацією та муніципальними органами контролю.

Найпоширенішими зловживаннями, виявленими під час контролю безготівкових операцій в об'єднаннях співвласників багатоквартирних будинків можуть бути:

- привласнення готівки, що одержана з банківського рахунку об'єднання;
- відсутність первинних документів по операція з надходження чи використання безготівкових коштів, що дозволяє перевести частину грошових коштів підряднику "за змовою";

– привласнення грошових коштів, що надходять за програмами “теплих кредитів” для ОСББ;

– завищення розміру компенсації державного або місцевого бюджетів за програмами для ОСББ шляхом фіктивного збільшення матеріальної частини витрат на енергоефективні заходи, і як наслідок, привласнення цих коштів.

Таким чином, побудова належної системи бухгалтерського обліку безготівкових операцій передбачає правильність здійснення та відображення всіх етапів їх руху, починаючи з дотримання нормативно-правових норм, заповнення первинних документів, узагальнення та систематизації інформації в регістрах та завершуючи складанням звітності.

Список використаних джерел

1. Гуцаленко Л. В., Коцупатрий М. М., Марчук У. О. Внутрішньогосподарський контроль : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 496 с.

2. Діяльність об'єднань співвласників багатоквартирних будинків: організаційні, правові, фінансово-економічні та технічні аспекти: практичний посібник / В. Бригілевич та ін. ; за заг. ред. В. Бригілевича. Львів : “Папуга”, 2016. 336 с.

3. Монастирська Т. Б. Облік та контроль в організаціях з обслуговування житлового фонду : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Тернопіль, 2016. 240 с.

УДК 657.1

JEL Classification: M41

Доценко Ю. О.,
здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова, м. Харків

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ БАНКІВ

Ефективне управління власним капіталом базується на відповідному обліково-аналітичному забезпеченні, тобто на сукупності різних видів інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень. Ця інформація повинна бути своєчасною, корисною і релевантною, задовольняти інтереси як власників, так і потенційних інвесторів і кредиторів.

Відчутні фінансові втрати й банкрутство окремих банків переконують у тому, що в банках не створено такої обліково-аналітичної системи, яка б відповідна сучасним умовам функціонування банківських установ, що зумовлює актуальність проведення дослідження.

Інформація є основою процесу управління, оскільки містить необхідні дані для оцінювання ситуації і дає можливість менеджерам діяти аргументовано й осмислено.

Джерела інформації, які використовуються в процесі управління власним капіталом, поділяються на зовнішні і внутрішні. До внутрішніх джерел належить інформація, яка формується на підприємстві, а до зовнішніх – яка формується за межами підприємства.

Основним внутрішнім джерелом інформації про власний капітал в обсязі, необхідному для ефективного аналізу й прогнозування ситуації, є облік. Підвищені вимоги до змісту і якості облікової інформації передбачають постійний моніторинг проблем, направлений на адекватне відображення власного капіталу в системі обліку та фінансової звітності підприємства.

Перед банками постійно стоїть завдання розробки та формування методичних, організаційних і технічних рішень, що не знайшли відображення в нормативних документах, методичній літературі і наукових дослідженнях та які дозволять розробити індивідуальну облікову політику, що надасть змогу максимально ефективно використовувати матеріальні й фінансові ресурси банку та здійснювати маневрування коштами з урахуванням змін ринкової кон'юнктури відповідно до стратегії й тактики банку.

Виконання поставлених перед бухгалтерським обліком завдань із забезпечення зовнішніх користувачів інформацією про майновий та фінансовий стан підприємства вимагає встановлення загальновизначеної сукупності принципів і правил, які використовуються в бухгалтерському обліку при формуванні та відображенні інформації. Разом з тим при формуванні елементів облікової політики необхідно дотримуватися встановлених державою нормативів.

Саме облікова політика підприємства є тим важливим засобом, завдяки якому існує можливість розумного поєднання державного регулювання і власної ініціативи підприємства в питаннях організації та ведення бухгалтерського обліку.

Необхідною умовою створення облікової політики є присутність економічних інтересів різних користувачів, існування яких спонукає до встановлення єдиних правил для ділового спілкування. Достатньою умовою є забезпечення умовності облікових методик. На сьогодні облікова політика впевнено визнана складовою методології бухгалтерського обліку.

Недостатність та нерозробленість нормативного забезпечення формування облікової політики щодо створення забезпечень банку та бажання достовірного відображення фінансового результату діяльності банку вимагає окреслення кола питань, які мусять визначатися в обліковій політиці банку, а саме: установлення видів забезпечень; розробка порядку їх створення і використання; вибір методів формування; визначення порядку інвентаризації і проведення коригувань за їх підсумками; встановлення межі величини витрат, за якою є доцільним створення забезпечень тощо.

Як свідчать результати досліджень банківських аналітиків, банки достатньо уваги приділяють інформації про обрані методи, прийоми та способи обліку за всіма видами активів та зобов'язань, доходів та витрат,

однак має місце перевантаженість внутрішніх облікових стандартів банків надмірною або другорядною інформацією. В основному облікові методики прив'язані до норм податкового обліку, що може призводити до порушення виконання банками вимог стандартів бухгалтерського обліку. Є очевидним, що в результаті невідповідності окремих норм законодавства та у зв'язку з відставанням облікової практики банками не використовуються окремі законодавчо встановлені методики обліку. Це свідчить про недосконалість як нормативного забезпечення бухгалтерського обліку, так і наявність внутрішніх проблем у банків, які призводять до порушення встановлених методик обліку.

Проведення банком виваженої стратегії удосконалення обліково-аналітичної системи, яка буде ґрунтуватися на досконалих системах обліку, аналізу, контролю та планування, надасть конкурентні переваги на ринку банківських послуг.

Список використаних джерел

1. Волощук Л. О. Аналіз фінансової звітності як елемент обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовим станом підприємства. *Науковий вісник Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців*. 2009. № 15 (93). С. 48 – 55.

2. Ключко Л. А. Фінансова стабільність банків та її визначальні характеристики. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2009. № 1. С. 142 – 150.

3. Слюніна Т. Л. Розвиток вітчизняної мережі банківських установ: особливості та регіональні аспекти. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна*. 2007. № 755. С. 84 – 88.

УДК 657.372.3

JEL Classification: M49

Сук П. Л.,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Відокремлений підрозділ Національного університету
біоресурсів і природокористування України “Ніжинський
агротехнічний інститут”, м. Ніжин

СПОСОБИ РОЗРАХУНКУ ПРЯМОЛІНІЙНОГО МЕТОДУ АМОРТИЗАЦІЇ МАЛОЦІННИХ НЕОБОРОТНИХ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства використовують знаряддя праці. Вони частинами переносять свою вартість

©

Сук П. Л. Способи розрахунку прямолінійного методу амортизації малоцінних необоротних матеріальних активів. *Сучасні підходи в економіці, фінансах та управлінні*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 25 червня 2021 р). Одеса: Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 22 – 25.

на виготовлену продукцію через нарахування амортизації. Існують різні методи нарахування амортизації. Одним з них є прямолінійний метод. Він передбачений Податковим кодексом України [1] і П(С)БО 7 “Основні засоби” [2]. Річна сума амортизації за цим методом визначається діленням вартості, яка амортизується, на очікуваний період часу використання об’єкта основних засобів.

Прямолінійний метод – один із найпоширеніших методів нарахування амортизації необоротних активів, що використовується у міжнародній практиці [3; 4; 5]. Він також має назву лінійний, рівномірний. Розрахунок амортизації за прямолінійним методом здійснюється за формулою:

$$РСА = (ПВ - ЛВ) : СКВ, \quad (1)$$

де РСА – річна сума амортизації;

ПВ – первісна вартість;

ЛВ – ліквідаційна вартість;

СКВ – строк корисного використання.

Амортизацію за прямолінійним методом можна розраховувати за двома видами, залежно від вартості, що амортизується: 1) від початкової вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової) вартості необоротних активів.

За першим видом амортизація необоротних активів нараховується відповідно до вимог П(С)БО 7 “Основні засоби” [1]. За другим видом нараховувати амортизацію законодавчо не передбачено, його підприємства можуть застосовувати на свій розсуд, зокрема в управлінському обліку.

Особливим видом необоротних активів є малоцінні необоротні матеріальні активи (далі – МНМА). Вони, як і інші необоротні активи мають очікуваний строк корисного використання (експлуатації) більше ніж один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік), а також мають вартість меншу за встановлену межу. Згідно Податкового кодексу України вартісна межа становить 20000 грн [2]. Згідно з П(С)БО 7 “Основні засоби” підприємства самостійно встановлюють таку вартісну межу [1]. Таким чином, МНМА – це необоротні активи, вартість яких не перевищує 20000 грн.

Для МНМА передбачено застосовувати два методи амортизації: 1) нарахування амортизації здійснюється в розмірі 50 % вартості об’єктів при видачі їх в експлуатацію, а решту 50 % вартості – при списанні об’єктів; 2) нарахування амортизації здійснюється в розмірі 100% вартості об’єктів при видачі їх в експлуатацію [1]. Для амортизації МНМА можна використовувати методи, що передбачені для необоротних активів.

Проілюструємо використання двох видів прямолінійного методу амортизації для МНМА.

Приклад 1. Первісна вартість МНМА – 18000 грн. Строк їх експлуатації – 5 років, ліквідаційна вартість – 0 грн.

Річна норма амортизації становить 20 % (100 % : 5 = 20 %).

Річна сума амортизації 3600 грн [(18000 – 0) : 5 = 3600].

Річну суму амортизації можна також визначити по-іншому: 3600 грн. $((18000 - 0) \times 20 : 100 = 3600)$.

Місячна сума амортизації – 300 грн. $(3600 : 12 = 300)$.

Щоденна сума амортизації – 9,86 грн. $(3600 : 365 = 9,86)$.

Нарахуємо амортизацію за першим способом прямолінійного методу амортизації (від початкової вартості необоротних активів) (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок амортизації МНМА за прямолінійним методом від початкової вартості необоротних активів (1-й спосіб)

Рік	Вартість, що амортизується грн	Річна норма амортизації, %	Річна сума амортизації, грн
1	18000	20	3600
2	18000	20	3600
3	18000	20	3600
4	18000	20	3600
5	18000	20	3600
х	Разом	х	18000

Як бачимо з таблиці 1, сума амортизації за 1-м способом (від початкової вартості необоротних активів) кожного року буде однаковою (3600 грн).

Визначимо суму амортизації за другим способом прямолінійного методу амортизації (від залишкової (балансової) вартості необоротних активів) (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок амортизації МНМА за прямолінійним методом від залишкової (балансової) вартості необоротних активів (2-й спосіб)

Рік	Залишкова (балансова) вартість, грн	Річна норма амортизації, %	Річна сума амортизації, грн
1	18000	20	3600
2	14400	20	2880
3	11520	20	2304
4	9216	20	1843
5	7373	–	7373
х	Разом	х	18000

З таблиці 2 видно, що за 2-м способом (від залишкової (балансової) вартості необоротних активів) суми нарахованої амортизації кожного року будуть неоднакові, а в останньому році буде значна сума нерозподіленої вартості необоротного активу.

Таким чином, для амортизації МНМА можна використовувати два способи (або види) прямолінійного методу: 1) від початкової вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової) вартості необоротних активів. Для МНМА законодавчо не передбачено використовувати прямолінійний метод. Проте його можна використовувати для амортизації МНМА підприємствами на свій розсуд в управлінському обліку.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” : затверджено наказом Міністерства фінансів України 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби IASB : Міжнародний документ від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014.
4. Международные стандарты учёта GAAP и IAS. URL: http://www.kpress.ru/trade/1998/3/Gaap_ias/Gaap_ias.asp.
5. Об утверждении Положения по бухгалтерскому учёту “Учёт основных средств” ПБУ 6/01” (Зарегистрировано в Минюсте России 28.04.2001 г. № 2689) : Приказ Министерства финансов России от 30.03.2001 г. № 26н. URL: <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=199487&fld=134&dst=100011,0&rnd=0.7550347104001115#04149534261205524>.

СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

УДК 336.761

JEL Classification: F10

Дем'янчук О. І.,
д-р екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний університет “Острозька
академія”, м. Острог

РОЛЬ ФОНДОВОГО РИНКУ В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ ТА НОВИЙ ВЕКТОР ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Фондовий ринок у розвинутих фінансових системах країни відіграє ключову роль щодо перерозподілу ресурсів між різними сферами економіки, забезпечує об'єднання капіталу в єдиний актив або грошову масу, стимулює юридичних та фізичних осіб стати його учасниками та отримувати прибуток, здійснює вплив на грошову масу за умови виникнення дефіциту грошових коштів; веде облік за всіма фінансовими інструментами, обіг яких здійснюється на фондовому ринку. Це є найважливіші функції, які має здійснювати фондовий ринок у розвинутій фінансовій системі країни. В межах реалізації перерозподілу ресурсів – капітал стає реальним інвестиційним потоком і дозволяє досягати високого фінансового результату в різних галузях економіки. Коли фондовий ринок об'єднує всю сукупність цінних паперів в єдиний актив або грошову масу, при цьому цент управління капіталом знаходиться там, де контрольний пакет цінних паперів. При реалізації функції стимулювання, фондовий ринок мотивує компанії і фізичних осіб стати його учасниками і отримувати прибуток, здійснюючи активно угоди з цінними паперами, тому що чим більше інвесторів та трейдерів працює на ринку, тим вищим є заробіток не лише в учасників ринку, а у самих фондових бірж. Через вплив на грошову масу, у разі виникнення дефіциту грошових коштів в економіці держави, саме фондовий ринок у розвинутій фінансовій системі країни дозволяє регулювати її економіку. Виконання функції обліку цінних паперів передбачає ведення обліку за всіма фінансовими інструментами, обіг яких здійснюється на фондовому ринку. При цьому відбувається фіксація наступної інформації: які і коли цінні папери були емітовані; на яких умовах проводилась угода (дата здійснення операції, хто був учасниками в ній, за якою вартістю укладена угода). Реалізація всіх цих функцій допомагає розвитку фондового ринку. Більш того, ці функції роблять ринок доступнішим, в результаті чого багато хто може отримувати від нього дохід.

Дем'янчук О. І. Роль фондового ринку в економіці країни та новий вектор його розвитку в Україні. *Сучасні підходи в економіці, фінансах та управлінні* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 25 червня 2021 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 26 – 31.

У продовж тридцяти років незалежності в Україні фондовий ринок був, але він функціонував формально, не забезпечуючи реалізації вище вказаних функцій. І хоча, перша фондова біржа в Україні з'явилась в 1991 році – “Українська фондова біржа”, вона зіграла роль в процесі приватизації в “лихі 90-ті”. Кількість фондових бірж на початку 2000-х років доходила до десятка, проте сьогодні їх залишилось три: ПАТ “Українська баржа” (УБ), ПАТ “Фондова біржа ПФТС” та ПАТ “Фондова біржа “Перспектива”, на які в 2020 році припадало 99,9 % від усього обсягу угод з цінними паперами. Таким чином, за підсумками 2020 року у квітні 2021 року НКЦПФР анулювала ліцензію найстарішої біржі – ПАТ “Українська фондова біржа”, основною причиною – відсутність професійної діяльності на фондовому ринку протягом попереднього року. Ця ситуація з “Українською фондовою біржою” яскраво ілюструє, що собою представляє фондовий ринок України, тобто з одного боку, він, ніби є, а з іншого, – його немає.

Незважаючи на досить довгий період існування фондового ринку в Україні, він є слаборозвинутим, переважно останні роки забезпечував торги з ОВДП, нівелюючи свою первинну функцію – як інструмент залучення інвестицій в реальний сектор економіки і наповнення бюджету. Першою причиною є – високий поріг входу на ринок, який доступний далеко не кожному. Так, старший аналітик компанії Empro group Артем Беркович стверджує, “... що мінімальна сума інвестицій в держоблігації становить 11500 грн, в корпоративні облигації варто інвестувати суми в 47000 грн., поріг входу покупки дивідендних українських компаній становить 36750 грн, щодо міжнародних компаній рекомендовані суми інвестицій починаються від 7000 доларів, а інвестиції в IPO починаються від 2000 доларів” [1]. Другою причиною є те, що до фондового ринку не залучено населення. В Україні фондовий ринок став інструментом для отримання прибутку обмеженої кількості людей. Третьою причиною, можна вказати відсутність важливих учасників фондового ринку – фондів, які акумулювали б гроші і запускали б всі процеси. І так, як гроші, переважно, в такі фонди мали б приходити від населення – ці кошти очікували отримати в результаті впровадження накопичувального рівня пенсійної системи, проте зараз незрозуміло, коли це запрацює і чи запрацює взагалі. Четвертою, найважливішою причиною неефективного, формального функціонування фондового ринку в Україні є – не проведення судової реформи, яка б мала забезпечити інвесторам захист від свавілля судів і силових відомств.

Аналізуючи зміну важливого індикатора розвитку фондового ринку країни – співвідношення обсягу торгів на ринку цінних паперів із обсягом ВВП, спостерігається негативна динаміка. Якщо у розвинутих країнах цей показник значно перевищує 100 %, тоді як в Україні починаючи з 2015 року індикатор розвитку фондового ринку склав на кінець 2018 року – 19,8 % [2, с. 28].

Таким чином, на сьогодні фондовий ринок України займає 120-е місце серед 125 країн за рівнем розвитку фінансового ринку [3]. Фондовий ринок України, на жаль приваблював шахраїв з усього світу для того, щоб

знищувати не лише український капітал, а й світовий. Це підтверджують дані Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) про виявлення нею у останньому кварталі 2020 року сорок скам-проектів, у січні 2021 року до них було приєднано ще двадцять і в переліку стало шістдесят скам-проектів, які пропонували фінансові послуги громадянам з метою подальшого незаконного заволодіння коштами. У ході роботи Нацкомісія станом на червень 2021 року підтверджує ще про доєднання до переліку нових 10 сумнівних фінансових проектів [4, 5, 6].

Все це стало умовою пошуку нового вектору розвитку фондового ринку в Україні. Сучасна історія змін у сфері фінансового та фондового ринку зокрема розпочалася з 2015 року, коли було прийнято Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року. В рамках реалізації цієї програми удосконалено систему корпоративного управління в господарських товариствах, приведено у відповідність до європейських стандартів законодавство в сфері емісії цінних паперів та розкриття інформації на ринку капіталів. Також було забезпечено умови для запровадження інституту номінального утримувача з метою спрощення процедури іноземного інвестування в Україні. Законодавчі зміни, які відбулися у 2017 – 2018 рр., забезпечили підвищення рівня прозорості та звітування українських емітентів.

Першими кроками 2019 року у реалізації змін та формуванні нового вектору розвитку фондового ринку України НКЦПФР та НКРЕКП домовились про співпрацю у створенні та вдосконаленні механізмів біржової торгівлі на енергетичному та фінансових ринках і підписали відповідний Меморандум. В кінці січня 2019 року запустили новий онлайн-сервіс пошуку власників пакетів акцій акціонерних товариств (5 % і більше). Протягом 2019 року було розроблено і прийнято понад 45 нормативних документів щодо врегулювання та діяльності фондового ринку в Україні. Зокрема у напрямі фінансового моніторингу – Комісією було продовжено роботу щодо вдосконалення національного законодавства у сфері запобігання відмиванню грошей та боротьби з тероризмом. Зокрема, здійснено імплементацію положення Рекомендацій Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання грошей (FATF) та тероризмом, а також прийнято ряд рішень: щодо порядку контролю за дотриманням професійними учасниками фондового законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; рішення щодо удосконалення національної системи фінансового моніторингу за результатами 5-го раунду оцінки України Комітетом MONEYVAL та ін. [7, с. 54].

В 2019 році Верховна Рада України прийняла важливі законопроекти, які стосувалися фінансового сектору: Закон України “Про внесення змін деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг” від 12.09.2019 №79-IX [8]. Було створено правове підґрунтя для оптимізації функцій національних регуляторів у сфері фінансових ринків та забезпечення покращення державного регулювання

діяльності з надання фінансових послуг. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг” від 20.09.2019 №122-IX [9]. Цей документ мав забезпечити запровадження надійної системи захисту прав споживачів, яка сприяла б зростанню довіри споживачів до фінансового ринку, а також мала б покращити інвестиційний клімат в країні та залучення коштів населення у фінансовий ринок.

Наступним кроком у регулюванні фондового ринку стало затвердження Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (дії регулятора якої передано з 1.07.2020 року НБУ), Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб 16 січня 2020 року Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року. В цьому документі 4 Стратегічним напрямом є “Розвиток фінансових ринків”, в якому передбачено три важливі напрями: ефективна інфраструктура ринків капіталу, яка має забезпечити удосконалення розрахункової та клірингової інфраструктури ринків капіталу та організованих товарних ринків, забезпечити поступове впровадження міжнародних стандартів функціонування інфраструктури ринків капіталу, зокрема вимог CSDR, EMIR, MIFIR, MIFID II, PFMI та ін.; створення ліквідних ринків фінансових інструментів та механізмів/інструментів зниження ризиків здійснення фінансових операцій, що передбачає впровадження нових та розвиток наявних фінансових інструментів, запровадження інституту та розвиток ринку сек'юритизації активів; інтеграція фінансового ринку України в світовий фінансовий простір, що має сприяти торгівлі фінансовими інструментами, номінованими в гривні, на міжнародних ринках та ін. [10].

20 січня 2021 року на засіданні Кабміну голова Нацкомісії з цінних паперів представив проект меморандуму щодо створення в Україні міжнародного фінансового центру, проте повний запуск його діяльності планується на осінь 2023 року. Створення цього меморандуму стало можливим лише завдяки прийнятому закону № 738 у 2019 році щодо спрощення залучення іноземних інвестицій і нових фінансових інструментів, а також меморандум буде сприяти інтеграції фондового ринку України з ринками ЄС.

Впродовж березня-квітня 2021 року в Україну було заведено рекордну кількість іноземних цінних паперів. Фондові біржі ПФТС, “Перспектива” і Українська біржа (УБ) допустили до торгів акції Microsoft, AMD, Visa, Tesla, Netflix і Facebook. Функцію маркетмейкера на УБ, який буде підтримувати двосторонні котирування за цими паперами, виконує ТОВ “Спайк-Інвест”, клієнтом якого є КУА “Цикада”. Біржові списки продовжували поповнюватись, на кінець квітня ПФТС додала новий випуск казначейських облігацій уряду США з датою погашення в 2050 році і прибутковістю 1,375 %.

Директор з розвитку бізнесу Української біржі Олексій Сухоруков розраховує, що протягом півтора-двох років в Україні можна буде купити всі акції, які входять до індексу S&P 500 [11].

Присутність цінних паперів іноземних компаній на українських біржах, на жаль не забезпечила суттєвого зростання попиту на них, хоча обсяг торгів у березні поточного року у порівнянні з попередніми двома досяг максимуму. Більшість українських інвесторів інвестує в закордонний фондовий ринок через присутність в Україні іноземних брокерів, тому що це дешевше, на кшталт Interactive Brokers і Exante. Ціни на іноземні цінні папери в Україні вищі, ніж у США, через комісії брокера і курсову різницю в середньому на 5 %. І ще однією причиною здорожчання цих послуг, є те, що на українських біржах заборонено торгівлю в іноземній валюті. Саме тому Нацбанку варто дозволити торги цінними паперами в Україні за іноземну валюту, тоді попит на іноземні папери суттєво зросте.

Наступним кроком у розвитку фондового ринку в поточному році є підписання 8 червня Кабінетом міністрів меморандуму про взаєморозуміння з ЄБРР, Американською торговельною палатою та USAID про створення національного механізму біржової торгівлі на ринках капіталу та організованих товарних ринках. Він передбачає створення протягом трьох років Національної біржі з торгівлі капіталом і товарами (NEXT). Цей меморандум стане новою сторінкою у розвитку фондового ринку України. Українські інвестори отримають нові можливості у вигляді фінансових інструментів для заощадження та інвестування. Бізнес отримає довгостроковий та більш дешевший ресурс для розвитку власних підприємств.

Таким чином, всі проведені кроки у реформуванні фондового ринку, забезпечать докорінну зміну у його функціонуванні, він перейде із формального статусу і реально і ефективно функціонуючий ринок цінних паперів, який забезпечить залучення додаткових фінансових інструментів для внутрішнього та зовнішнього інвестування.

Список використаних джерел

1. Авдеєнко В. "Насос" інвестицій для економіки: навіщо Україні фондовий ринок. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/economy/finansy/2021-06-05/nasos-investitsiy-dlya-ekonomiki-zachem-ukraine-fondoviy-ryinok/39942>.
2. Душак М. І. Аналіз стану фондового ринку України з позиції його впливу на фінансову архітектуру підприємств реального сектору економіки. *Вісник СумДУ. Серія "Економіка"*. 2019. № 2. С. 26 – 35. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/324272199.pdf>.
3. Огляд ринку акцій станом на 26 січня 2021 року. URL: <https://smida.gov.ua/news/publications/ogladrinkuakcijstanomna26sicna2021roku>.
4. НКЦПФР: за IV квартал 2020 року виявлено понад 40 сумнівних фінансових проєктів. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/nktpfpr-za-iv-kvartal-2020-roku-vyjavleno-ponad-40-sumnivnykh-finansovykh-proiektiv>.
5. Комісія інформує про нові сумнівні фінансові проєкти на фінансовому ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/komisii-informuie-pro-novi-sumnivni-finansovi-proiektu-na-finansovomu-rynku>.
6. Захист інвесторів. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/activity/insha-diialnist/zakhyst-investoriv>.

7. Річний звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) за 2019 рік. URL: https://www.nssmc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/zvit-2019_web.pdf.

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів : Закон України від 12.09.2019 р. № 79-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20>.

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг : Закон України від 20.09.2019 р. №122-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-20>.

10. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy>.

11. Заражевська С. Українські фондові біржі обростають іноземними паперами. Але цього мало. Чому в Україні досі не продаються всі акції S&P 500. URL: <https://forbes.ua/money/ukrainskie-birzhi-obrastayut-inostrannymi-bumagami-no-etogo-malo-pochemu-v-ukraine-do-sikh-por-ne-prodayutsya-vse-aktsii-sampp-500-29042021-1516>.

УДК 336.64

JEL Classification: G30

Толкачев В. А.,
Белорусский государственный
университет, г. Минск

РОЛЬ И СУЩНОСТЬ ФИНАНСОВ ДЛЯ ПРЕДПРИЯТИЙ В СТРЕМИТЕЛЬНО РАЗВИВАЮЩЕЮСЯ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКЕ

Рыночная экономика предполагает становление и развитие предприятий различных организационно-правовых форм, основанных на разных видах частной собственности, появление новых собственников – как отдельных граждан, так и трудовых коллективов предприятий. Появился такой вид экономической деятельности, как предпринимательство – это хозяйственная деятельность, т. е. деятельность, связанная с производством и реализацией продукции, выполнением работ, оказанием услуг или же продажей товаров, необходимых потребителю. Она имеет регулярный характер и отличается, во-первых, свободой в выборе направлений и методов деятельности, самостоятельностью в принятии решений, во-вторых, ответственностью за принимаемые решения и их последствия.

Толкачев В. А. Роль и сущность финансов для предприятий в стремительно развивающейся рыночной экономике. *Современные подходы в экономике, финансах и управлении* : материалы Международной научно-практической конференции (Одесса, 25 июня 2021 г). Одесса : Восточноевропейский центр научных исследований, 2021. С. 31 – 33.

Важнейшим инструментом экономической политики и регулирования рыночных отношений выступают финансы. Они стимулируют или, наоборот, ограничивают развитие отдельных отраслей, создают предпосылки для снижения издержек производства и обращения частных предприятий и фирм, повышения их конкурентоспособности на мировом рынке. Финансы выражают отношения экономического базиса – ту часть производственных отношений, которая связана с планомерным формированием, распределением и использованием фондов денежных средств, предназначенных для расширенного воспроизводства и динамичного развития экономики финансы занимают особое место в экономических отношениях. Финансовые отношения существуют объективно, но имеют конкретные формы проявлений, соответствующие характеру производственных отношений в обществе.

Динамика экономических и финансовых результатов отражает работу предприятия на рынках сбыта и снабжения, сложившиеся методы планирования и управления, а также порядок принятия управленческих решений. Они влияют на конечные результаты деятельности предприятия и являются главной причиной сложившегося положения дел. Чтобы понять, в какой степени происходит управление доходами и затратами, нужно проверить качество роста, или насколько сбалансировано развивается предприятие. Сбалансированное развитие или здоровая экономика предполагает поддержание “здоровых” пропорций в развитии между объемом выпуска и затратами на него, что способствует росту прибыли. Если предприятие поддерживает более быстрые темпы роста прибыли от реализации по сравнению с темпами роста реализованной продукции и темпами роста затрат на нее, значит, оно развивается сбалансированно.

Финансы субъекта хозяйствования выполняют три основные функции:

- формирование, поддержание оптимальной структуры и наращивании производственного потенциала предприятия;
- обеспечение текущей финансово-хозяйственной деятельности;
- обеспечение участия хозяйствующего субъекта в осуществлении социальной политики.

Сущность финансов, закономерности их развития и роль определяются экономическим строем общества, а также природой и функциями государства. Областью возникновения и функционирования финансов является 2-я стадия воспроизводственного процесса – распределение валового внутреннего продукта по целевому назначению и субъектам хозяйствования, каждый из которых должен получить свою долю в произведенном продукте. Значит, важным признаком финансов как экономической категории является распределительный характер финансовых отношений.

Таким образом, переход на новые условия хозяйствования не сократили, а наоборот увеличило количество низкорентабельных и убыточных предприятий. Низкая эффективность предпринимательской деятельности, крупные структурные диспропорции и потеря со стороны государства управления экономикой привели к обострению проблемы неплатежей в

бюджет, финансового упадка ряда предприятий, их банкротство. Отсутствие влияния на кризисную ситуацию, длительная неплатежеспособность влекущих прекращение финансово-хозяйственной деятельности предприятий. Поэтому восстановление и усиление нормативного регулирования финансов предприятий во избежание их банкротства является сегодня актуальной задачей.

Список использованных источников

1. Исламиев Р. Р. Управление финансами предприятия. *Актуальные вопросы экономических наук*. 2013. № 30. С. 237 – 241.
2. Никифоров А. Е., Мачулин В. М., Титова В. В. Финансы предприятий. *Литьё и металлургия*. 2009. № 2 (51). С. 206 – 212.
3. Чудина Е. Ю. Государственное регулирование финансов предприятий. *Евразийский научный журнал*. 2017. № 11. С. 158 – 161.

УДК 368.01

JEL Classification: G22

Хорошко М. Д.,
Белорусский государственный
университет, г. Минск

ВАЖНОСТЬ СТРАХОВАНИЯ ДЛЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Страхование – одна из древнейших экономических категорий общественных отношений. Зародившись в период разложения первобытнообщинного строя, страхование постепенно стало непременным спутником производства.

С древних времен хозяйственная деятельность человека была связана с определенными рисками, уровень которых зависел от способности человека прогнозировать политическую и экономическую ситуацию, выбирать партнеров по бизнесу, умения реагировать на рыночную конъюнктуру и принимать соответствующие превентивные меры. Но предусмотреть все в неожиданной ситуации невозможно, и всегда существует риск каких-либо убытков или неполучения планируемой прибыли. Страхование является тем важнейшим инструментом, который позволяет защитить и предупредить все возможные экономические риски, которым подвержены юридические и физические лица, занимающиеся бизнесом.

Главной причиной возникновения страховых отношений, таким образом, следует считать рискованный характер общественного производства, где

Хорошко М. Д. Важность страхования для предпринимательства. *Современные подходы в экономике, финансах и управлении* : материалы Международной научно-практической конференции (Одесса, 25 июня 2021 г). Одесса : Восточноевропейский центр научных исследований, 2021. С. 33 – 35.

субъекты рынка осуществляют свою деятельность в условиях вероятности наступления событий, результатом которых могут быть различного рода убытки и потери. Следует учитывать, что экономика в целом является трансформирующейся, то есть развивающейся и видоизменяющейся в новых рыночных условиях. В экономиках такого типа уровень неопределенности значительно выше, чем в стабильных экономиках стран Запада.

Страхование представляет собой комплексный экономический и правовой институт способный имеющий своим назначением создание эффективной системы мероприятий направленных на предотвращение причинения вреда, а также на восстановление имущественных интересов связанных с повреждением, умалением или уничтожением материальных и нематериальных благ. Страхование как правовой институт существует достаточно давно, его история насчитывает не одну тысячу лет, вместе с тем принято говорить о его развитии и в настоящее время, это связано прежде всего с появлением новых рисков нуждающихся в правовой защите, а в ряде случаев в результате переоценки уже существующих.

Все возможные виды страхования подразделяются на две группы – имущественное и личное страхование. Одним из видов имущественного страхования со всеми вытекающими отсюда правовыми последствиями является страхование предпринимательского риска. Именно “риск” выступает основополагающей категорией в страховых отношениях, риск является причиной необходимости в страховании, защита от риска является основной целью страхования. Риск представляет собой многогранное явление. Соответственно, определение риска должно отражать разные стороны этого сложного явления, а не только одну какую-то его грань. Возникновение риска у лица подразумевает появление рискованной ситуации. Рассмотрение риска в договоре страхования в качестве рискованной ситуации позволяет изучать риск в качестве многогранного понятия, включающего в себя не только собственно возможное опасное событие, но и обязательно его последствия, находящиеся в прямой причинно-следственной связи с этим событием. Следует отметить, что любая рискованная ситуация характеризуется неопределенностью ее исхода. Наличие риска свидетельствует о том, что имеется ситуация, результатом которой может иметь отрицательные последствия для рискующего лица, либо не привести ни к каким последствиям, либо, в ряде случаев, привести к положительному исходу.

Предпринимательский риск – это риск убытков от предпринимательской деятельности из-за нарушения обязательств контрагентами предпринимателя или изменения условий деятельности по не зависящим от предпринимателя обстоятельствам, в том числе риск неполучения ожидаемых доходов.

Страхование предпринимательских рисков – подотрасль имущественного страхования, которая предусматривает возмещение предпринимателю понесенных им убытков или неполученных ожидаемых доходов от застрахованной предпринимательской деятельности в случаях нарушения обязательств его контрагентами или изменения условий этой деятельности по не зависящим от него обстоятельствам.

Следует заметить, что рынок страхования предпринимательских рисков в Беларуси находится в начальной стадии развития. Значительные колебания конъюнктуры рынка в Беларуси, инфляционные процессы, налоговая нестабильность, санкционные меры, колебания курса валют обуславливают возрастающий интерес к страхованию как к эффективному инструменту управления финансовыми рисками и способу защиты уровня доходов.

Таким образом, развитие предпринимательства создаёт предпосылки для процветания страхового бизнеса, обе эти структуры в процессе своей деятельности находятся в тесной зависимости друг от друга. Актуальность данной темы заключается в том, что важнейшим способом, призванным обеспечить эффективную защиту интересов предпринимателя в ходе его деятельности, является страхование.

Список использованных источников

1. Лутовинова Н. В. Страхование предпринимательских рисков как вид страхования. *Проблемы экономики и юридической практики*. 2015. № 3. С. 75 – 79.
2. Бессонова Г. Б. Страхование современных рисков в бизнесе. *Россия: тенденции и перспективы развития*. 2017. № 12-2. С. 224 – 226.
3. Амирханян Н. Проблемы страхования предпринимательских рисков. *Актуальные проблемы авиации и космонавтики*. 2012. Вып. 2. № 8. С. 164 – 166.

УДК 339.137.2

JEL Classification: L19

Шугаєва В. А.,

здобувач вищої освіти,

Донецький національний університет

імені Василя Стуса, м. Вінниця

Матвійчук В. І.,

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри фінансів і банківської справи,

Донецький національний університет

імені Василя Стуса, м. Вінниця

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Конкурентоспроможність – це здатність задовольнити споживача краще, ніж конкуренти, і завдяки цьому вдало продавати продукцію або ж якісніше

Шугаєва В. А., Матвійчук В. І. Основні напрями підвищення конкурентоспроможності страхової компанії. *Сучасні підходи в економіці, фінансах та управлінні* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 25 червня 2021 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 35 – 37.

надавати послуги, з прийнятними фінансовими результатами. Під цим розуміється не лише ефективність діяльності суб'єкта господарювання, а й вміння пристосовуватись до несприятливих умов на ринку і бути кращим за конкурентів.

В сучасних умовах поняття конкурентоспроможності страхової компанії (КСП СК) відображає можливість страхової компанії пристосуватися до зовнішніх умов, які присутні на страховому ринку, та витримати конкуренцію.

Проблема полягає в тому, що конкуренція на страховому ринку може бути охарактеризована наступними специфічними рисами: високий рівень поділу страхових послуг між страховими компаніями; висока рентабельність; розвиненість фірми; участь не страхових організацій в операціях на страховому ринку; перестраховування; відсутність конкурентоспроможних замінників для страхових послуг; страхові продукти конкурентів (майже ідентичні); високий рівень врегулювання страхових справ. Тому КСП СК знаходиться під впливом значної кількості факторів, серед яких особливу увагу слід привернути таким, як конкурентоспроможність страхових послуг; репутація страхової компанії; фінансова стабільність страхової компанії; ефективність управління; ефективність операційної та інвестиційної діяльності страхової компанії.

Саме тому для забезпечення конкурентоспроможності страхової компанії необхідним є набуття страховиками певних конкурентних переваг, що виступають основою постійного рівня ефективності, прибутковості та рентабельності їх діяльності.

До головних критеріїв конкурентоспроможності страхової компанії відносяться імідж і надійність страхової компанії; асортимент і якість послуг; вартість страхових послуг; розгалуженість філіальної мережі; позиція страхової компанії на страховому ринку, якість менеджменту.

Систематизований підхід до визначення напрямків забезпечення та підвищення КСП СК дозволяє запропонувати чотири основні групи заходів.

Перша група спрямована на підвищення управлінських заходів конкурентоспроможності, серед яких можна виділити наступні: система цінностей та корпоративна культура; якісне обслуговування; кваліфікаційні працівники; мотивація працівників; налагодження зв'язку з органами влади, закладами освіти, власниками крупних фірм з метою подальшого розширення клієнтської бази компанії.

Друга група заходів спрямована на використання маркетингових дій забезпечення конкурентоспроможності, серед яких можна виділити наступні: репутація компанії; реклама; застосування знижок для клієнтів, проведення різних акцій, використання бонусів та призів; технічна підтримка. Слід звернути увагу, що окремі складові цього блоку пов'язані з напрямками з попереднього блоку. Якісне обслуговування забезпечує підвищення репутації компанії. Система знижок дозволяє сформувати лояльних та постійних клієнтів. Наявність додаткових, особливо безкоштовних послуг, робить поліс цієї страхової компанії більш привабливим для клієнтів.

Третя група заходів спрямована на удосконалення організаційно-технічних заходів конкурентоспроможності, серед яких можна виділити такі, як вдосконалення організаційної структури за допомогою впровадження спеціальних принципів управління; кваліфіковані страхові агенти та робота щодо підвищення їх професіоналізму; налагодження зв'язку між філіями; раціональна організація та прискорення електронного документообігу.

Четверта група спрямована на забезпечення фінансово-економічної складової конкурентоспроможності за допомогою якісного андеррайтингу; зменшення збитковості; постійний моніторинг та контроль витрат.

Формування спеціальної програми забезпечення КСП дозволить не лише визначити, а й конкретизувати конкурентні страхової компанії. Всі заходи допоможуть в управлінні конкурентоспроможності страхової компанії.

Для якісного управління конкурентоспроможністю страхової компанії слід враховувати наступні фактори: ефективність управління; фінансовий стан; рейтинг та репутація; ефективність інвестиційної та операційної діяльності.

Основними шляхами для покращення конкурентоспроможності страхової компанії можуть бути наступні:

- забезпечення високої фінансової стабільності на підставі отримання прибутку та підтримки належного рівня платоспроможності страхової компанії;

- формування диверсифікованого страхового портфеля з метою мінімізації ризиків;

- використання перестраховування задля розподілу ризиків з обов'язковим врахуванням ризиків андеррайтингу, фінансових можливостей та кредитоспроможності страховиків;

- встановлення вартості страхових послуг за допомогою тарифної сітки, яка забезпечує баланс доходів і витрат страхової компанії та беззбиткове проведення страхування;

- виділення в оргструктурі компанії відділу врегулювання збитків для аналізу, контролю та мінімізації витрат, зниження ймовірності настання страхового випадку.

- покращення процедури обслуговування страхового випадку персоналом;

- подальший розвиток страхування життя і здоров'я клієнтів;

- впровадження аутсорсингу для забезпечення надання більш якісних послуг та скорочення витрат;

- розвиток страхового ритейлу, що сприятиме підвищенню ступеня довіри з боку клієнтів до українських страхових компаній.

СЕКЦІЯ 4. ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

УДК 379.85

JEL Classification: Z32

Кофман В. Ю.,
 аспірант кафедри маркетингу,
 Державний університет “Одеська
 політехніка”, м. Одеса

ОЦІНКА СТАНУ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Порівняно з країнами ЄС, українська курортологія має більш високий потенціал, але гіршу інфраструктуру. В Україні знаходиться 58 курортів (45 з яких – загальнодержавного і міжнародного значення), у той час як у Польщі – 43, Чехії – 33, Угорщині – 22 та у Словаччині – 18.

Таблиця 1

Періодизація розвитку курортології та рекреації в Україні та країнах Східної Європи

Період	Польща	Чехія	Угорщина	Словаччина	Україна
Зародження (XIV – XV ст.)		Карлови Вари (1370)	Хевіз (1378)		
Становлення (XVI – XVIII ст.)	Криниця	Франтішкові Лазні (1793)	Балатонфюред (1772)	Бардейов (1505) Раєцьке Тепліце (1610) П'ештяни (1772)	Шкло (1576) Любінь Великий (1578) Лушмори (1631) Саки (1799)
Активний розвиток (XIX – XX ст.)	Величка (1826) Рабка-Здруй (1953)	Маріанські Лазні (1808) Яхимів (1906)	Будапешт (1937) Хайдусобосло		Трускавець (1827) Куяльник (Одеса, 1829) Бермінводи (1862) Моршин (1877) Миргород (1917) Хмільник (1934) Шаян (1958)

Джерело: [1].

Грязелікування у країнах Центральної Європи представлено 2 видами лікувальних грязей (торф'яними і сульфідними муловими). Лікувальні пелоїди

в Україні представлені 3 видами: торф'яними, сульфідними муловими та сопковими. У країнах регіону кліматичні умови схожі до українських: помірно-континентальний клімат, що переходить у середземноморський на півдні. Окрім того, наша держава має вихід до 2 морів на відміну від Чехії, Угорщини, Словаччини, які взагалі не мають виходу до моря, а також Польщі, яка має вихід лише до відносно холодного Балтійського моря [1].

Таким чином, наведені результати досліджень демонструють, що Україна має потужний курортний потенціал, навіть порівняно з країнами ЄС.

За кількістю лікувально-оздоровчих підприємств Україна випереджає країни регіону. Станом на 2015 рік у нашій країні нараховувалось 404 заклади, що менше ніж у цілому регіоні всього лише на 70 підприємств. За 2015 рік в українських закладах пройшли лікування 651943 чоловік, що більше у 2,1 рази, ніж у закладах Словаччини, але менше на 1,7 % ніж в Угорщині; на 12,2 % ніж в Польщі; на 12,3 % ніж у Чехії. Водночас, за кількістю іноземних туристів, що відпочивали з лікувально-оздоровчою метою, ми значно відстаємо від досліджуваних країн: від Чехії – у 13,1 рази, від Угорщини – у 11,2 рази, від Словаччини – у 2,6 рази, та від Польщі – у 1,6 рази [3].

Крім того, Україна має найнижчий рейтинг конкурентоспроможності в сфері розвитку рекреації серед країн Східної Європи, які досліджувалися (табл. 2).

Таблиця 2

Рейтинг конкурентоспроможності в сфері розвитку рекреації серед країн Східної Європи

Країна	Місце	Можливості для ведення бізнесу	Туристична політика держави	Інфраструктура	Природні та культурні ресурси
Польща	47	39	23	62	43
Чехія	37	31	14	35	63
Угорщина	41	33	2	48	65
Словаччина	61	44	58	66	67
Україна	76	71	60	68	91

Джерело: [1].

Таким чином, основною характеристикою сучасного етапу розвитку санаторно-курортного комплексу України є наявність кола типових економічних, організаційних, управлінських проблем для всієї рекреаційної сфери, не вирішення яких форсуватиме стійкі явища кризового характеру, що приведуть до втрати унікального ресурсного потенціалу задіяного для зміцнення здоров'я населення.

Список використаних джерел

1. Парфіненко А. Ю., Волкова І. І., Щербина В. І. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні (у порівнянні з країнами центральної Європи). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2018. С. 130 – 135.

2. Про схвалення Концепції розвитку санаторно-курортної галузі : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 р. № 231-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231-2003-p>.

3. Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2017 році: статистичний збірник. Київ, 2018. 109 с.

УДК 379.85

JEL Classification: Z32

Матвеева В. П.,
Белорусский государственный педагогический
университет имени Максима Танка, г. Минск

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ОСНОВНЫХ ФАКТОРОВ, СДЕРЖИВАЮЩИХ РАЗВИТИЕ ТУРИЗМА В БЕЛАРУСИ

В социальной организации современного общества туризм занимает особое место. Это, пожалуй, самая многосторонняя и динамичная характеристика современной цивилизации, выражающаяся в добровольной временной смене ритма жизни, места проживания и часто социокультурного окружения в целом. Являясь одной из крупнейших динамично развивающихся отраслей мировой экономики, туризм в настоящее время пытается занять подобающее ему место и в экономике нашего государства. Беларусь, находясь в центре Европы, недостаточно эффективно извлекает выгоду из этого. Ее преимуществами являются не только географическое положение, но и гостеприимство народа, девственность природы, чистота и ухоженность городских улиц. Совершенствование управления туристической отраслью сегодня является актуальной задачей государства.

Курортно-рекреационные ресурсы Беларуси включают комплекс лечебных климатических и фитотерапевтических факторов, месторождения минеральных вод и лечебных грязей. Беларусь имеет значительные запасы разнообразных по составу и целебным свойствам минеральных вод, распространенных почти по всей территории страны. В курортном лечении используются также сапропелевые и торфяные грязи.

Программная стратегия национальной туристской политики современной Беларуси базируется на учете ресурсных возможностей историко-культурного наследия страны и сложившейся практики их использования. Накопленный опыт включения гуманитарного потенциала в туристскую рекреацию требует

постоянного изучения, научного анализа национальной специфики и особенностей на основе соотнесенности с закономерностями развития туризма в глобализирующемся мире.

Основными факторами, сдерживающими развитие туризма в Беларусь, в настоящее время являются:

- образ Беларуси как страны, неблагоприятной для туризма, создаваемый отдельными зарубежными и отечественными средствами массовой информации; действующий порядок выдачи белорусских виз гражданам иностранных государств, безопасных в миграционном отношении, не всегда способствующий росту въездного туризма в Беларусь;

- неразвитая туристическая инфраструктура, высокий моральный и физический износ существующей материальной базы, малое количество гостиничных средств размещения туристического класса с современным уровнем комфорта;

- отсутствие практики создания субъектами Беларуси благоприятных условий для инвестиций в средства размещения туристов и иную туристическую инфраструктуру;

- практическое отсутствие государственной некоммерческой рекламы туристических возможностей страны за рубежом;

- невысокое качество обслуживания во всех секторах туристической индустрии из-за низкого уровня подготовки кадров и отсутствия опыта в условиях рыночной экономики, в том числе вследствие длительного периода эксплуатации курортно-туристических средств размещения через систему страхования; несоответствие цены и качества размещения в гостиницах.

Таким образом, туризм является одной из важнейших сфер современной экономики. Данный вид деятельности направлен на удовлетворение потребностей людей в ознакомлении с историей, культурой, обычаями, духовными и религиозными ценностями, природой и ее особенностями флоры и фауны различных стран и их народов. В различных странах и регионах туризм становится важной сферой деятельности и оказывает благотворное влияние на развитие других секторов экономики, включая гостиничное хозяйство, транспорт и коммуникации, строительство, сельское хозяйство, розничную торговлю, производство и торговлю сувенирами и другие, являясь катализатором их развития.

Список использованных источников

1. Яковчук В. И., Ванюкевич Е. В. Управление развитием туризма в Республике Беларусь. *Государственное и муниципальное управление. Ученые записки*. 2009. № 2. С. 76 – 87.

2. Якуш Н. М. Историческое наследие и культурный туризм Беларуси. *Труды БГТУ. Серия 6: История, философия*. 2020. № 1 (233). С. 64 – 68.

3. Евсеев Е. Б., Филипенко В. С. Тенденции развития туризма в Республике Беларусь. *Туризм и гостеприимство*. 2016. № 1. С. 17 – 22.

УДК 379.85

JEL Classification: Z32

Ткаченко В. Д.,
здобувач вищої освіти,
Одеський національний економічний
університет, м. Одеса

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРИЧИНИ ВАЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Останнім часом досить гострою проблемою є збереження довкілля та його покращення. Як свідчить досвід багатьох європейських країн, цьому сприяє розвиток сільського зеленого туризму. У багатьох країнах він став сегментом нової природоохоронної моделі. В Україні для його розвитку придатні практично всі регіони. Саме в селі спостерігається поєднання природних, рекреаційних ресурсів, гостинність жителів, унікальне поєднання культури, побуту, історії, традицій тощо.

Різноманітний за своїми різновидами туризм став невід’ємним явищем сучасного життя. В усьому світі він є визнаним і вагомим чинником економічного розвитку. Серед європейських держав Україна визначається найбільшим розмаїттям ландшафтних комплексів, значним історико-культурним, етнічним та генетичним надбанням, і саме тому раціональне використання туристсько-рекреаційного потенціалу України слід розглядати як один з дієвих засобів розв’язання проблем її економічного розвитку, стабілізації екологічної ситуації та забезпечення належного рівня якості життя населення. Попри існуючий потенціал, який, на жаль, частіше так і залишається невикористаним, в Україні досі відомі широкому колу громадян лише традиційні види туризму. А відпочинок у селі, який активно розвивається в усіх країнах Європи, залишається на початковому етапі розвитку.

В умовах загальноекономічної кризи соціально-економічні проблеми села надзвичайно загострилися. Сільське населення в умовах функціонування ринку недостатньо орієнтується в ринковій економіці та бізнесі, не знайоме з методами менеджменту та маркетингу, правовими питаннями аграрного виробництва. Тому наше завдання полягає в тому, щоб сприяти розвитку українського села через розвиток зеленого туризму.

Особливо сприятливі умови для розвитку сільського зеленого туризму створюються на територіях національних і ландшафтних парків, де існує можливість поєднати відпочинок з пізнанням природного та історико-культурного потенціалу регіону. Необхідною умовою реалізації програм його

розвитку є співпраця місцевих осередків та національних і регіональних парків. Розвиток сільського зеленого туризму спонукає до поліпшення благоустрою селищ, тобто сільських садиб, вулиць, а також він стимулює розвиток соціальної інфраструктури. На першому етапі обслуговування відпочиваючих відбувається за допомогою існуючого житлового фонду з використанням місцевих рекреаційних ресурсів. Але з часом за рахунок коштів, які надходять від цієї діяльності ті, хто нею займаються, починають робити вклади у поліпшення комунального облаштування житла, вулиць. Об'єднаними зусиллями вони поліпшують сферу обслуговування. А це одночасно й вагомий внесок у розвиток села.

Сільський зелений туризм позитивно впливає на відродження, збереження і розвиток місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини. Проявляючи інтерес до цих надбань народної культури, жителі міст, що відпочивають на селі, розкривають місцевим жителям їх справжню цінність, популяризують їх у своїх краях і таким чином допомагають їх збереженню морально, а подекуди й матеріально.

Суттєву роль відіграє розвиток сільського зеленого туризму у підвищенні культурно-освітнього рівня сільського населення. Готуючись приймати і обслуговувати відпочиваючих, члени селянських родин мимоволі змушені поповнювати свої знання з ведення домашнього господарства, гігієни і санітарії, приготування їжі, а спілкування з гостями розширює їх кругозір, дає змогу зав'язати нові знайомства, завести друзів в інших населених пунктах. Сільський зелений туризм сприяє і розвитку демографічних процесів на селі, збереженню сільських населених пунктів, в тому числі й тих, що потрапили вже в категорію деградуючих.

Крім того, з урахуванням реалій сучасної складної економічної ситуації в Україні, розвиток сільського зеленого туризму не потребує значних капіталовкладень, оскільки передбачає використання існуючої інфраструктури сільських населених пунктів, наявних помешкань сільських господарів. Особливо цікавим може бути відпочинок у селі тоді, коли до нього долучаються цікаві екскурсійні маршрути, що розкривають витoki та джерела народної культури та мистецтва, літератури, української духовності в цілому. Це й є ознайомлення з численними центрами народних художніх промислів, ткацтва, вишивання, гончарства, малярства, різьблення по дереві, лозоплетіння. А перебування у сім'ях сільських трударів дає змогу особисто долучитись до народних свят, ознайомитись з етнографічними особливостями окремих регіонів.

Порівняльно висока трудомісткість туризму, залучення великої кількості малокваліфікованої робочої сили створює додаткові робочі місця з достатньо високою оплатою праці, особливо в районах обслуговування іноземних туристів. Місцеві жителі отримують можливість продавати знання про свою країну. Приміром, інститут місцевих гідів отримав розвиток практично в усіх місцях, цікавих для іноземців. Уряди багатьох країн підтримують своїх громадян,

узаконивши інститут гідів. У багатьох країнах, приміром, у національні парки потрапити можна лише з провідником із місцевого населення.

Сільський туризм пом'якшує статеву нерівність. Адже в туризмі серед працюючих переважають жінки. Сільський туризм створює конкурентне середовище для бідних регіонів, в яких відсутня інша можливість вийти на міжнародний ринок, використовуючи свої природні ресурси і культурне різноманіття. Цей вид діяльності заставляє шукати все нові території і нові види застосування для рекреаційних ресурсів (що зумовлює зародження нових видів туризму). Мультиплікативний ефект має найбільше значення саме для бідних верст населення тощо.

Раціональне використання ресурсів сільської місцевості України є одним з важливих компонентів розв'язання проблем економічного розвитку, збереження історико-культурних традицій, народних ремесл та природного середовища. Сільський зелений туризм є компонентом комплексного розвитку сільських територій та сільської інфраструктури, а також чинником стратегії подолання бідності на селі. Це один з видів мало масштабного туризму, як альтернатива спустошливому масовому туризму, зорієнтованому в першу чергу на економічні цілі. Його розвиток здатен позитивно вплинути на вирішення соціально-економічних проблем села, зменшення рівня безробіття, розширення самозайнятості, підвищення культурно-освітнього рівня сільського населення, покращення благоустрою сільських садиб і сіл. Пам'ятки історії та культури, національні традиції, традиції господарювання і ремесл є важливою складовою для розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Архітектурні комплекси малих міст та сіл України є потенційно привабливими для розвитку зеленого сільського туризму. Водночас сільські райони, прилеглі до міст, швидко змінюються завдяки спорудженню нового житла і тенденції проживання городян у приміській зеленій зоні.

Розвиток сільського зеленого туризму в Україні, у тому числі за рахунок використання землі як екотуристичного об'єкта, виступатиме важливим чинником зупинення деградації розселенської мережі, сприятиме розвитку депресивних територій та поліпшенню екологічної ситуації. Розвинені країни, сільська місцевість яких зазнала індустріального та техногенного впливу, змушені шляхом великих зусиль відновлювати природне середовище. Адже досвід свідчить, що ефект від розвитку сільського туризму можна вважати сукупним – економічним, соціальним, екологічним. Останній проявляється як у збереженні довкілля для виникнення та існування рекреаційної сфери, так і для збереження умов для життєдіяльності людини. Тобто сільський туризм сприяє зростанню добробуту сільських жителів за умови збереження й охорони мальовничого довкілля, яким славиться українське село. Звідси охорона довкілля має стати пріоритетною сферою уваги господарств сільського туризму.

Отже, формування галузі зеленого туризму і доведення її до рівня загальноприйнятих світових стандартів має стати одним із шляхів відродження економіки країни. Головною рушійною силою бурхливого розвитку зеленого туризму є швидко зростаючий попит на рекреацію в сільській місцевості. Збільшення попиту на сільський відпочинок зростає внаслідок зменшення тривалості робочого часу, збільшення кількості платних відпусток, зростання рівня освіти, розвитку транспортної мережі – залізничної, автодорожньої, повітряної та морського транспорту. Сільський зелений туризм – корисний як для відпочиваючих, так і для господарів – селян, сільських громад, регіонів і держави в цілому, сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки. Його розвиток також сприятиме збереженню селянства як носія української ідентичності, культури і духовності, це додаткові можливості для популяризації української культури.

Список використаних джерел

1. Кулік А. В. Оцінка ключових факторів успіху підприємств сільського зеленого туризму. *Економіка і регіон*. 2012. № 4. С. 80 – 90.
2. Бойко Є. О., Бойко О. С. Роль зеленого туризму в розвитку сільських територій. *Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки*. 2010. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_1_3.
3. Куценко В. І. Розвиток сільського туризму в контексті реалізації моделі "Зелене зростання". *Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки*. 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2011_2_26.
4. Терес Н. Розвиток сільського зеленого туризму та його вплив на збереження етнокультурної самобутності українського народу. *Етнічна історія народів Європи*. 2012. Вип. 37. С. 18 – 26.
5. Коробка С. В. Зелений туризм як фактор підвищення конкурентоспроможності сільської місцевості. *Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки*. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_1_24.

СЕКЦІЯ 5. ПЕДАГОГІКА

УДК 82-31

JEL Classification: Z11

Наконечна А. М.,
здобувач вищої освіти,
Криворізький державний педагогічний
університет, м. Кривий Ріг

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ПОНЯТЬ ПРО ДОБРО І ЗЛО В СПРИЙНЯТТІ РОМАНУ Е. БЕРДЖЕСА “МЕХАНІЧНИЙ АПЕЛЬСИН”

Роман-парадокс Ентоні Берджеса “Механічний апельсин” привертає увагу різних вікових груп своєю напруженою і неоднозначною інтригою, образом цинічного центрального персонажа, а більш за все, проблемою насильства і загадковою метафорою, винесеною в назву книги. Розглядаючи людину як своєрідну біологічну машину або механічний проект, сам Берджес називав роман “небезпечною книгою”, яка “може вбити: це текст, над яким я розмірковую кожен день”. Одна з причин сумнівів і роздумів над текстом – “надактуальна тема тотального насильства і трагічний пафос свободи” [2, с. 176] і тісно пов’язана з ними проблема добра і зла, центральна для ціннісної картини сучасного світу.

Добро і зло в романі Ентоні Берджеса “Механічний апельсин” зіштовхуються у лютій битві між “вимушеним” добром і “обраним” злом. Всесвіт цього роману містить у собі свободу волі і насильство як корекцію поведінки. 60-ті роки – час молодіжної та модної революцій, вони стали твердинею для культури панків, а також епохою анархії та насилля. Берджес наголошував, що “усіх приманювала форма, а не суть твору”. У передмові до перевидання автор погоджується, що “мав наміру подразнити найбільш заборонені схильності читачів” [1].

“Механічний апельсин” має ознаки антиутопії і включає в себе безліч постмодерністських технік, таких як фрагментація, іронія, гра з елементами тексту і смислами та ін. Множинність тлумачення сенсу твору зумовлена постмодерністською побудовою тексту. Роман організований провокаційним шляхом, що містить неоднозначність і непереконливість методу подолання зла. Висновок твору, що такі як Алекс можуть виправитись самі по собі, викликає недовіру. Хлопець вважає, що погані люди мають право бути поганими і обирати зло так, як і хороші. “Хороші люди ті, яким це подобається, причому я жодним чином не позбавляю їх цього задоволення, і точно так само щодо поганих... Але те, що я роблю, я роблю тому, що мені

подобається це робити” [1, с. 87]. Але в тексті є ключ – в’язниця і експеримент, не пройшовши яких головний герой навряд чи став би рефлексувати над своєю поведінкою і антигуманними вчинками.

Система цінностей в романі не прозора і не прописана чітко, особливо в плані добра і зла. Сам автор, розмірковуючи про сплячого Доброго Бога, визнавав право сильної особистості порушувати межі стандартизованого соціуму і, отже, оцінював зло як спосіб руйнування цих кордонів. Таке уявлення про зухвалість і безмежну свободу Алекса часто в контексті книги помилково сприймається як результат підліткового бунту.

Підлітки зазвичай не реагують на пряме навіювання, що змушує їх завзято намагатися відділитись від дорослих і їх моралі, набути власного досвіду та інструментів для спілкування з суспільством. Тому Берджес викликає аудиторію на активний діалог, щоб вберегти незрілого читача від наслідків лінії поведінки, яку демонструє Алекс. Попри застереження письменника, зло і добро вміло збалансовані у тексті, Берджес наголошує лише важливість морального вибору. “As the title suggests one cannot be purely good or evil to be a man. One must have both in order to create humanistic choice. If not, the creation would be that of a robot-like person incapable of feeling or self-awareness” [3].

Список використаних джерел

1. Берджес Э. Заводной апельсин. Москва : Астрель, 2013. 224 с.
2. Мельников Н. Г. Заводной Энтони Бёрджес. *Новый мир*. 2003. № 2. С. 174 – 180.
3. Anderson, W. A Clockwork Orange: Correction, Destiny, Good or Evil. 2019.
URL: <https://schoolworkhelper.net/a-clockwork-orange-correction-destiny-good-or-evil>.

УДК 37.013.42

JEL Classification: I26

Шевченко А. П.,
здобувач вищої освіти,
Запорізький національний
університет, м. Запоріжжя

МІСЦЕ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ЯК НАУКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Інтенсивність розвитку соціальної педагогіки як науки зумовлена тим, що соціально-педагогічні знання є науково-педагогічним підґрунтям соціальної

Шевченко А. П. Місце соціальної педагогіки як науки для сучасного українського суспільства. *Сучасні підходи в економіці, фінансах та управлінні* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 25 червня 2021 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 47 – 48.

політики нашої держави, теоретичним фундаментом соціально-педагогічної діяльності. В умовах, коли існують різні позиції і судження відносно суті соціальної педагогіки як самостійної галузі наукового знання, актуалізуються питання дослідження її гносеологічного аспекту, що сприятиме її ідентифікації. У гносеології виділяють шість основних закономірностей розвитку науки: зумовленість її розвитку потребами практики; відносна самостійність розвитку науки; наступність в розвитку наукових теорій, ідей і понять, методів і засобів наукового пізнання; почерговість у розвитку еволюційного і революційного періодів; взаємодія і взаємозв'язок всіх галузей науки; дискусійний характер обговорення питань науки.

Трактуючи у якості свого об'єкта цілісну систему соціальних взаємодій людини у сфері її найближчого оточення, основним призначенням соціальної педагогіки як галузі науки є:

- формування основ педагогічного мислення у різних суб'єктів соціуму, актуалізуючи особливу значимість у сучасній соціальній ситуації використання і розвитку людських ресурсів як головного надбання країни;
- вивчення особливостей соціально-педагогічних процесів: соціалізація, адаптація, реабілітація, профілактика, корекція, перевиховання;
- виявлення та педагогічно доцільне використання можливостей соціальних факторів, які впливають на людину на різних вікових етапах її розвитку;
- вивчення виховних можливостей різних соціальних інститутів;
- формування здатності і вміння приймати в соціальній практиці (у всіх сферах соціальної політики) ефективні (з точки зору педагогічної доцільності) рішення, адекватні конкретним особистісно середовищним ситуаціям;
- створення педагогічних технологій попередження впливу негативних факторів соціального середовища на становлення особистості.

Таким чином, соціальна педагогіка в умовах демократизації соціального виховання в посттоталітарній Україні, що набуває ознак інформаційного суспільства, має сприяти розвитку соціальної суб'єктності всіх індивідів (людина, група, соціум) суспільства. Соціальна суб'єктність є необхідною складовою як для соціального розвитку нашої країни – розбудови громадянського правового суспільства з його культурою самоврядування, так і для соціального розвитку людини – сходження від сімейних цінностей через етнічні, громадянські, регіональні тощо до глобальних із відповідним розвитком якостей, поведінки, а, отже, і рівнем самореалізації у цих соціумах. Проте динаміка соціальної суб'єктності індивіда має відбуватися за нових принципів, відповідних до соціокультурних перетворень сучасності.

Список використаних джерел

1. Поліщук В. А. Соціальна педагогіка як наукова основа здійснення соціальної політики сучасного українського суспільства. *Педагогічний дискурс*. 2007. Вип. 2. С. 131 – 135.
2. Максимовська Н. О. Соціальна педагогіка дозвілля студентської молоді в інформаційному суспільстві. *Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 48. С. 119 – 129.

УДК 37.013.83

JEL Classification: I26

Яковлева А. М.,
здобувач вищої освіти,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, м. Чернівці

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА РОЗВИТКУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства освіта дорослих є невід'ємною складовою неперервної освіти. Відповідно головний суб'єкт у цій системі – доросла людина. Дорослі, які навчаються, мають різні рівні освіти, різноманітні потреби та інтереси. Цей ресурс є підґрунтям для побудови індивідуальної освітньої стратегії, результатом якої повинна стати внутрішня інновація, що сприяє досягненню особистісних і професійних цілей дорослої людини.

Виокремлюють такі загальні риси неформальної освіти дорослих:

1. Неформальна освіта дорослих демократична за своєю природою, тому що покликана забезпечити доступ до освіти всім бажаючим.

2. Неформальна освіта дорослих спрямована на формування всебічно розвинутого творчого потенціалу особистості. Структури неформальної освіти орієнтовані передусім на задоволення актуальних потреб населення в освіті. Крім того, вони здатні обумовлювати і розвивати ці потреби. Цілі неформальної освіти не обмежуються викладанням певного обсягу нових знань тим, хто навчається, тобто не обмежуються межами пізнання як такого.

3. Основними функціями неформальної освіти дорослих є: задоволення зростаючих пізнавальних потреб при проведенні вільного часу; всебічний загальнокультурний розвиток особистості, задоволення інтелектуальних та естетичних потреб; амортизація знанневого розриву поколінь, що поглиблюється; допомога в адаптації людини до навколишнього соціального та природного світу; компенсація недоотриманої формальної освіти і виправлення недоліків її функціонування; розвиток потреби в освіті, вміння самостійно навчатися, пізнавати себе та свої можливості.

4. Структури неформальної освіти дорослих характеризуються високим ступенем гнучкості і розмаїтості форм, здатністю охопити всі соціально-професійні та вікові групи. Гнучкість виявляється в значно більшому виборі програм, термінів і місця проведення занять, їх індивідуалізації, орієнтованості на конкретні потреби й інтереси кожного учня.

Яковлева А. М. Освіта дорослих як невід'ємна частина розвитку неформальної освіти. *Сучасні підходи в економіці, фінансах та управлінні* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 25 червня 2021 р). Одеса : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 49 – 50.

5. Незважаючи на те, що спрямованість видів і структур неформальної освіти дорослих індивідуалізована відповідно до потреб конкретних людей, сам навчальний процес має переважно груповий характер, характер спільного навчання.

6. Специфічною є роль викладача, який здійснює не пряму функцію передачі і закріплення інформації, а виконує роль організатора самостійної діяльності учасників освітнього процесу.

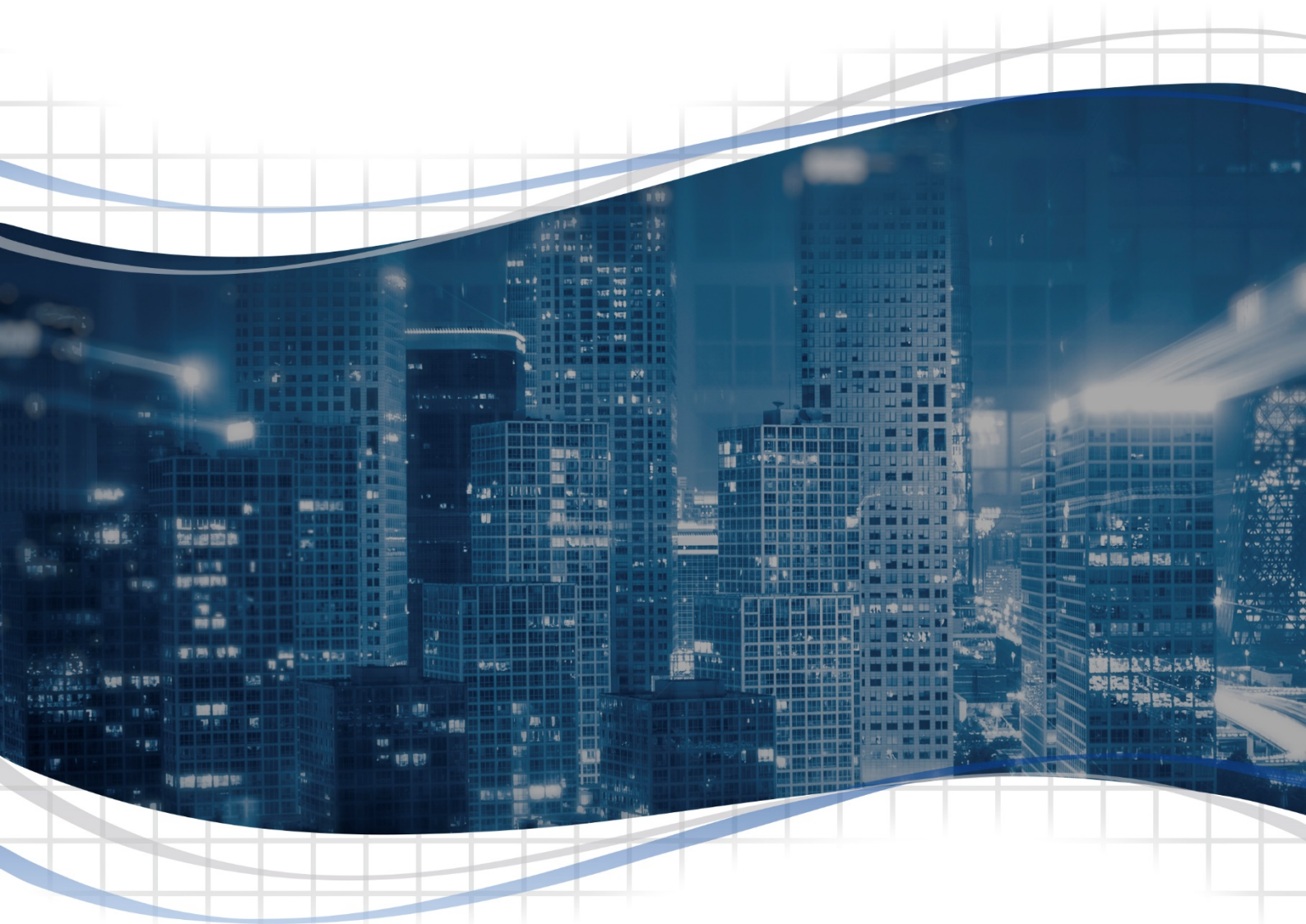
7. До неформальних освітніх структур відносяться тільки ті, які не ведуть до отримання дипломів або будь-яких інших документів.

У сучасній Україні складаються реальні передумови для реалізації ідей неформальної освіти дорослих: культурно-історичні, зумовлені значним історичним досвідом соціального навчання дорослих, починаючи з періоду приходу християнства; соціальні, що виявляються у демократизації освіти, подоланні соціальної зумовленості отримання освіти, становленні та розвитку освітніх установ і організацій різних організаційно-правових форм (державних і недержавних); економічні, які полягають у тому, що у зв'язку з кризою економіка все більше вимагає від працівника вищого рівня компетентності; технологічні, пов'язані з удосконаленням технологій передачі інформації та навчання; психологічні, що відображаються в традиційно високій навченості громадян; педагогічні, що характеризуються інтенсивною модернізацією форм і методів навчання в різному віці, зростаючим ступенем академічної свободи освітніх установ і організацій.

Таким чином, освіта дорослих спрямована не тільки на теоретичну і практичну підготовку спеціаліста, але і на самоосвіту, самовиховання, і, в кінцевому результаті, – на стимулювання саморозвитку, оскільки людина повинна керувати своїм життям і розраховувати на себе.

Список використаних джерел

1. Василенко О. В. Неформальна освіта дорослих: нове соціально-освітнє явище. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2013. Вип. 7. С. 35 – 44.
2. Зінченко С. Неформальна освіта дорослих: психологічний контекст. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2014. Вип. 1. С. 87 – 93.

**Research
Europe.org**